

SPRÅK- OCH LITTERATUR-
CENTRUM
Kandidatuppsats, KINK01
Höstterminen 2008
Handledare: Michael Schoenhals

Motsättningar

i det harmoniska samhällets gryning

En studie av sambandet mellan *rule of law* och rättmätigt motstånd
i Folkrepubliken Kina

Cecilia Anderberg

Liu är framme. Genom insamling bland grannar och vänner i en nu långt avlägsen by har han kunnat köpa en biljett för att ta sig till drakens hjärta. I ett myller av folk tränger han sig fram för att kunna komma ut från Pekings tågstation. Väl utanför stationsväggarna fylls han av en överväldigande känsla blandad av hopp och spänning av att vara i sitt älskade moderlands politiska nav. Det är här hans rättigheter har antagits och skrivits, de honom i lagen garanterade rättigheterna, som den korrupte kadern Zhang i hans hemby förvägrat honom och byborna. Med lagen i ryggen ska han nu knacka på kejsarens dörr för att kräva att de rättigheter lagen garanterar honom ska tillämpas i hans hemby. Hoppas att kejsaren är hemma...

Innehållsförteckning

SAMMANFATTNING	1
1 INLEDNING	2
1.1 Syfte	4
1.2 Metod	5
1.3 Begränsningar	5
1.4 Förtydligande	5
2 DET HARMONISKA SAMHÄLLET OCH <i>RULE OF LAW</i>	7
2.1 Från motsättningsamhälle till harmoniskt samhälle	7
2.2 <i>Rule of law</i> i Folkrepubliken Kina – en socialistisk <i>rule of law</i>	11
2.2.1 Utvecklingen mot ett <i>rule of law</i> -samhälle	11
2.2.2 Kompetenta jurister och rättshjälp – förutsättningar för ett <i>rule of law</i> -samhälle	14
2.3 Sammanfattning	16
3 RÄTTMÄTIGT MOTSTÅND	17
3.1 Definition av begreppet ”rättmätigt motstånd” (”rightful resistance”)	17
3.2 Bybo vs. kader vs. centralmakt	19
3.2.1 Kadern – parasit eller samarit?	19
3.2.2 ...och om kejsaren inte är hemma? – Vad händer om centralmakten inte lyssnar?	24
3.3 民告官 – folket stämmer tjänstemän	25
3.4 Sammanfattning	28
4 ANALYS	30
5 AVSLUTNING	34
BILAGA	35
KÄLLFÖRTECKNING	41

Sammanfattning

År 1999 infördes principen om *rule of law* i Folkrepubliken Kinas konstitution – lagen skulle styra landet. De år av vanstyre som nådde sin kulmen under kulturrevolutionen hade åsidosatt lag och ordning och hade lett till att Folkrepubliken Kina vid tiden för Deng Xiaopings maktövertagande i slutet av 1970-talet stod utan ett rättssystem. Vid sidan om den ekonomiska reform som skulle öppna upp landet för världen gjordes därför enorma insatser för att etablera ett fungerande rättssystem. De kinesiska medborgarna fick många nya lagstadgade rättigheter, men på många håll runt om på den vidsträckta kinesiska landsbygden tillämpades lagarna inte till fullo av lokala styren som skaffade sig förmåner genom att inte tillämpa alla rättigheter. Bland de människor som inte fick ta del av rättigheterna formades rättmätigt motstånd ("rightful resistance") – motstånd med stöd av lag – som riktades mot illojala kadrar på lokal nivå.

Sedan dess har rättmätigt motstånd ökat och är en aktuell fråga i dagens Kina. Denna uppsats handlar om sambandet mellan rättmätigt motstånd och *rule of law* i Kina och dessa områdens betydelse för Kinas plan att upprätta det harmoniska samhället, i vilket motsättningar inom folket ska kunna lösas på ett tillbörligt sätt och inte utgöra ett hot mot den inhemska stabiliteten.

提要

1999年，将“依法治国”基本方略写入中华人民共和国宪法。文化大革命时期间，有法不依形成风气，当邓小平于七十年代末成为国家主要领导人时，中国处于无法可依的时代环境下。除了实施改革开放以外，还为建立法治体制作出了巨大努力。人民享受到很多新的权利，但在广大农村基层，尚有很多基层政府仍有不少政府官员以权谋私、无视法律。一部分没有得到合法权益的人民群众，采取了合法的抵抗——即在法律允许范围内进行抵抗，特别是针对渎职干部的。

从此以后，合法抵抗渐行，并成为时下中国关注的热点。本文关注中国的合法抵抗与法治之间的关系，及其对中国在构建符合人民利益的和谐社会时所产生的影响。

1 Inledning

“在一些地方的一些部门，行政权力、司法权力已经异化为官僚、权贵任意使用的私器。这些部门的工作人员不是忠于国家、忠于人民、忠于法律、忠于事业，而是忠于权势、忠于金钱。”

“I vissa departement i vissa områden har den administrativa och judiciella makten redan kommit att bestå av byråkrater och pampar som använder sina egna metoder. Dessa departements tjänstemän är inte lojala mot sitt land, mot folket, mot lagen eller mot sitt arbete. Vad de däremot är lojala mot är makt, inflytande och pengar.”

- Ur ”Demokrati och rätt” (Minzhu yu fazhi/民主与法制)¹

Historien har sett många människor världen över kämpa för sina rättigheter. När ett förtryckande styre har vägrat dem rättigheter som ska tillfalla varje människa har detta resulterat i protester och i extrema fall revolutioner som omkullkastat den tyranniserande regimen. Inte lika ofta har människor behövt kämpa för rättigheter som de i lag redan är garanterade, men som de ändå inte får ta del av. Denna uppsats handlar om en grupp sådana kämpar – s.k. ”rättmätiga motståndare” – som är människor, vilka av en centralmakt garanterats rättigheter, men som av styren på lokal nivå icke desto mindre förvägrats desamma, eftersom det finns tjänstemän på lokala nivåer som är mer lojala mot makt och pengar än de är mot folket och lagen.

Folkrepubliken Kina² är världens folkrikaste land. Det känner många till. Med en befolkning om ca 1,3 miljarder människor bor det fler människor i Kina än i exempelvis hela Afrika eller de två amerikanska kontinenterna tillsammans.³ Vad som kanske inte är lika känt är att Kina, lite förenklat, består av 23 provinser (*sheng/省*), 4 storstäder (*shi/市*), 5 autonoma regioner (*zizhiqu/自治区*), 2 särskilda administrativa regioner (*tebie xingzhengqu/特别行政区*), 333 enheter på prefekturnivå (*diqu/地区*), 2860 enheter på länsnivå (*xian/县*), 41 040 enheter på kommunnivå (*xiang* och *zhen/乡* och *镇*) och omkring 700 000 byar (*cun* och *shequ/村* och *社*

¹ Citat ur artikeln *Difang zhengfu dui nongmin quanli de moshi lingren xinhan/*地方政府对农民权利的漠视令人心寒. *Demokrati och rätt* är en publikation som sedan 1979 utkommer som tidning och tidskrift och som på senare tid även använder internet till att upplysa allmänheten om lagar och regler för att främja utvecklingen mot *rule of law* och etablerandet av en socialistisk rättsstat. *Demokrati och rätt* ägnar sig också åt granskning av hur lagarna efterlevs, se <<http://www.mzyfz.com/about/1.shtml>>.

² I fortsättningen kommer ”Folkrepubliken Kina” att refereras till som enbart ”Kina”.

³ Jfr *Population and Vital Statistics Report*, s. 4.

区).⁴ Det är med andra ord ett enormt maskineri som centralmakten i Peking sitter på. Kriterierna för vad som ska anses vara län respektive kommun är givetvis inte desamma i Sverige och Kina, men för att få ett perspektiv på det hela är Kinas befolkning och indelning ändå intressant att jämföra med Sveriges dryga 9 miljoner invånare, 21 län och 290 kommuner.⁵

På den internationella arenan är Kina en växande supermakt. På hemmaplan bygger folkrepubliken idag det harmoniska samhället för att undvika motsättningar bland befolkningen som kan hota stabiliteten i landet. Provinser i västra och centrala Kina som har hamnat på efterkälken i den explosionsartade ekonomiska utveckling som ägt rum sedan landets ekonomiska reformer inleddes i slutet av 1970-talet ska enligt Kinas elfte femårsplan (2006-2010) beredas möjlighet att komma i kapp de kustnära provinser som hittills fått ut mest av den ekonomiska utvecklingen. Enligt planen ska Deng Xiaopings vision om ett samhälle med ”relativt goda levnadsförhållanden för alla” ha nåtts till år 2021⁶ och till år 2049⁷ ska en så omfattande moderniseringsprocess ha ägt rum i Kina att det harmoniska samhället ska vara upprättat och man ska ha lämnat det bipolära samhället med den stora klyftan mellan de två grupperna ”fattiga” respektive ”rika” kineser som idag kännetecknar det kinesiska samhället. I det nya harmoniska samhället ska ett ”allmänt välstånd för alla” råda.⁸ Under ett tal i Folkets Stora Sal i Peking den 18 december 2008 vid 30-års jubileet av början på de ekonomiska reformerna, betonade president Hu Jintao att dessa två mål för år 2021 respektive 2049 ska vara möjliga att uppnå förutsatt att partiet inte vacklar, inte slöar och inte ”zheteng” (折腾) – d.v.s. ägnar tid åt ovidkommande frågor som politiska konflikter istället för att fokusera på utvecklingen och på så sätt återupprepar misstag som ägt rum vid tidigare politiska kampanjer och reformer, såsom ”Antihögerkampanjen” (*Fanyou Yundong*/反右运动), ”Stora språnget framåt” (*Dayuejin*/大跃进) och ”Stora proletära kulturrevolutionen” (*Wenhua Dageming*/文化大革命).⁹ Incidenter som den tragiska händelsen på Himmelska fridens torg den 4 juni 1989 (*Liu-Si*/六四) är onödiga och ska inte kunna hända.

Samtidigt, i skuggan av den elfte femårsplanen med centralmaktens storslagna visioner och intentioner om ett allmänt välstånd, utövar stora delar av befolkningen – främst människor på landsbygden i de eftersatta provinserna – rättmätigt motstånd mot lokala styren som inte

⁴ De fyra storkommunerna är Peking, Tianjin, Shanghai och Chongqing, de fem autonoma regionerna är Inre Mongoliet, Guangxi, Tibet, Ningxia samt Xinjiang och de två särskilda administrativa regionerna är Hongkong och Macau, se *China Statistical Yearbook 2007*, <<http://www.stats.gov.cn/tjsj/ndsj/2007/indexeh.htm>>, jfr <<http://www.stats.gov.cn/tjsj/ndsj/2007/html/A0101c.htm>>; se också <<http://www.china.org.cn/english/eng-shuzi2003/gq/biao/1-1.htm>> och; *China Human Development Report 2005*, s. 106.

⁵ Jfr Statistiska centralbyrån <http://www.scb.se/templates/tableOrChart___167883.asp> och; Sveriges Kommuner och Landsting <http://www.skl.se/skladress_kommunuppgifter.asp?C= 5024>.

⁶ Året för 100-års jubileet av etablerandet av Kinas Kommunistiska Parti (KKP).

⁷ Året för 100-års jubileet av upprättandet av Folkrepubliken Kina.

⁸ Se *China Human Development Report 2005*, s. 1 i förordet; *Wen explains proposal on 11th 5-year plan*, <http://www.gov.cn/english/2005-10/20/content_80097.htm> och; *New Five-Year Plan to see revolutionary changes*, <http://english.peopledaily.com.cn/200510/12/eng20051012_213909.html>.

⁹ Jfr Zhu, *We'll forge ahead with reforms: Hu*; jfr också *China celebrates 30th anniversary of landmark reform, opening-up*, <http://news.xinhuanet.com/english/2008-12/18/content_10522874.htm> och; *Hu Jintao's "bu zheteng" baffles foreign media*, <<http://english.peopledaily.com.cn/90001/90782/90873/6570469.html>>.

förefaller vara lika angelägna som centralmakten om upprättandet av det harmoniska samhället och ett allmänt välbefinnande. Motsättningarna mellan bybor och lokala kadror på den kinesiska landsbygden har länge varit stora. Alltsedan Kina i samband med den ekonomiska reformen i slutet av 1970-talet, från grunden, började bygga upp ett rättssystem med lagar och regler, som efter nästan trettio år av Maos ledarskap hade åsidosatts och förfallit, har människor börjat få lagstadgade rättigheter som de tidigare inte har haft. Men på många håll runt om i landet tillförskansar sig lokala tjänstemän förmåner genom att inte tillämpa alla rättigheter. Den bristfälliga tillämpningen leder till frustration och ilska bland befolkningen som med rättmätigt motstånd kräver tillämpning och åttlydnad av lagarna.

Rättmätigt motstånd är inget unikt för Kina och alla människors rättigheter, oberoende av vem de är eller var de bor, är givetvis lika viktiga, men det är värt att beakta att dessa rättigheter som de rättmätiga motståndarna i Kina kämpar för är rättigheter som rör en befolkning som utgör en femtedel av hela världens befolkning.¹⁰ Oroade över den instabila utvecklingen på den kinesiska landsbygden antog centralmakten den elfte femårsplanen, vars mål bl.a. syftar till att dämpa motsättningarna och bygga det harmoniska samhället, där en av hörnstenarna är principen om *rule of law*. Det är lagen – inte individer i maktpositioner – som ska styra Kina.

”*Sanshi erli*三十而立” lyder ett gammalt kinesiskt ordspråk som innebär att en människa är väl stadgad vid trettio år. I sitt tal den 18 december 2008 framhöll Hu att detta även kan appliceras på folkrepubliken och betonade att man måste hålla fast vid partiets ledarskap och utveckla ”socialism med kinesiska karakteristika”. Hu underströk att utan stabilitet, så kan allt det Kina har åstadkommit under de senaste trettio åren gå förlorat. Utan stabilitet – ingenting.¹¹

1.1 Syfte

År 1999 infördes principen om *rule of law* i Folkrepubliken Kinas konstitution. Syftet med denna uppsats är att dels studera hur *rule of law*-principen omsatts i praktiken, dels studera förekomsten av rättmätigt motstånd i Kina för att därefter försöka se sambandet mellan dessa två områden för att få ett svar på frågan;

Vilken betydelse har införandet av rule of law i konstitutionen haft för de kinesiska medborgarnas möjlighet till och framgångar vid rättmätigt motstånd?

I sökandet av ett svar på denna fråga är det min förhoppning att kunna skapa mig en bild kring möjligheterna att etablera det harmoniska samhället.

¹⁰ O'Brien och Li, *Rightful resistance in Rural China*, s. 15-24.

I sin forskning drar O'Brien och Li som exempel paralleller mellan rättmätigt motstånd i Kina och motstånd som utövats mot rasdiskriminering under apartheidtiden i Sydafrika då motståndare protesterade mot Sydafrikas ”pass laws” och krävde *rule of law*, samt motstånd som utövats av kvinnorrättsrörelser i USA som sedan 1960-talet (med stöd av Equal Pay Act från 1963) krävt lika löner för kvinnor och män.

¹¹ Zhu, *We'll forge ahead with reforms: Hu*.

1.2 Metod

Då uppsatsen behandlar motsättningar och *rule of law* i dagens Kina och dessa två områdens betydelse för det framtida harmoniska samhället, så är det nödvändigt att göra en historisk tillbakablick för att klargöra hur tanken på ett harmoniskt samhälle utan hotande motsättningar och styrt av *rule of law* har uppstått. Jag börjar därför med denna historiska tillbakablick, för att sedan, i sökandet av ett svar på uppsatsens frågeställning, behandla områdena *rule of law* och rättmätigt motstånd i dagens Kina.

Uppsatsen är en empirisk studie som bygger på fakta från källor på såväl kinesiska, engelska som svenska. De böcker och artiklar som ligger till grund för uppsatsen har studerats och valts ut på komparativ och kvalitativ basis.

1.3 Begränsningar

Det finns en riklig mängd studier av olika former av motstånd i Kina. Kevin O'Brien och Li Lianjiang är två pionjärer när det gäller studiet av rättmätigt motstånd och får anses världsledande på området. Det är i första hand deras forskning som utgör underlag för studiet av rättmätigt motstånd i denna uppsats. Det är emellertid viktigt att tänka på att den forskning som finns på området som rör rättmätigt motstånd är begränsad i den mening att den bara täcker delar av Kina. Med tanke på Kinas storlek har man bara kunnat studera rättmätigt motstånd i utvalda delar av Kina.¹²

1.4 Förtydligande

Min studie bygger på komparativa studier av det angloamerikanska *rule of law*-konceptet och dess kinesiska motsvarighet. Jag har valt att i uppsatsen använda begreppet *rule of law* då det inte finns någon adekvat svensk översättning av detta begrepp, men nämnas bör att en stat som styrs genom *rule of law* brukar förknippas med svenskans *rättsstat* (jfr tyskans *Rechtsstaat*), vilket är ett rättssäkert samhälle. De principer som gäller i den s.k. västerländska *rule of law*-teorin är principer som generellt tillämpas i västerländska rättssystem, även om skillnader förekommer mellan dessa rättssystem.¹³ De principer som nämns i denna uppsats tillämpas i det svenska rättssystemet.¹⁴

¹² Jfr O'Brien och Li, *Rightful resistance*, s. 114-115.

¹³ Jfr Peerenboom, *China's Long March toward Rule of Law*, s. 69-70.

Nämnas kan också att Europeiska Unionen bygger på principen om *rule of law* och för medlemskap krävs att staten styrs genom *rule of law* (jfr art. 2 i *Consolidated Version of the Treaty on European Union*, se bilaga). Av intresse i sammanhanget är också att Förenta Nationerna arbetar med att upprätta och stärka *rule of law* i organisationens medlemsstater och i en rapport av f.d. generalsekreterare Kofi Annan från 2004 beskrevs *rule of law* som följer; "[T]he "rule of law" is a concept at the very heart of the Organization's mission. It refers to a principle of governance in which all persons, institutions and entities, public and private, including the State itself, are accountable to laws that are publicly promulgated, equally enforced and independently adjudicated,

Den i uppsatsen för den kinesiska lagen ”*xingzheng susong fa*/行政訴訟法” valda översättningen ”förvaltningsprocesslag” ska inte medföra att den kinesiska lagen ska uppfattas som en direkt motsvarighet till den svenska förvaltningsprocesslagen. Även om man vid en komparativ studie av de två lagarna hade kommit fram till flera likheter mellan lagarna, så ska det understrykas att de inte är fullt jämförbara.¹⁵

Citat på kinesiska har, om inte annat framgår av källhänvisning, översatts till svenska av mig.

and which are consistent with international human rights norms and standards. It requires, as well, measures to ensure adherence to the principles of supremacy of law, equality before the law, accountability to the law, fairness in the application of the law, separation of powers, participation in decision-making, legal certainty, avoidance of arbitrariness and procedural and legal transparency.” (se *Report of the Secretary-General on the rule of law and transnational justice in conflict and post-conflict societies*, UN Doc. S/2004/616, para. 6). Året därpå, vid United Nations 2005 World Summit, erkände FN:s generalförsamling enhälligt behovet av universell åttlydnad och implementering av *rule of law* på såväl nationell som internationell nivå (se *2005 World Summit Outcome*, UN Doc. A/RES/60/1, para. 134). Det ska dock understrykas att generalförsamlingens resolutioner anses normativa men de är, till skillnad från säkerhetsrådets resolutioner (antagna under kapitel VII i FN-stadgan), inte juridiskt bindande för medlemsstaterna och staters syn på *rule of law* varierar.

¹⁴ I svensk lagstiftning framgår de främsta principerna för ett *rule of law*-samhälle kring lagens överhöghet och allas likhet inför lagen av 1 kap., 1 och 9 §§ Regeringsformen (se bilaga). Som framgår av Regeringsformens portalparagraf utgår all offentlig makt i Sverige från folket – inte enskilda individer.

¹⁵ Jfr artikel 1 och 2 i den kinesiska processlagen som anger när lagen är tillämplig, se bilaga.

Denna uppsats rör kinesiska styren och tjänstemän på lokal nivå som av enskilda medborgare påstås ha begått fel under sin myndighetsutövning. Uppsatsen utgör ingen komparativ studie av kinesisk respektive svensk lagstiftning, men det kan vara av intresse för läsaren att känna till att i fall då svenska medborgare inte är nöjda med svenska myndighetsbeslut, så kan dessa överklagas i länsrätten (om än inte alla beslut). Vidare, om svenska tjänstemän, som i sin myndighetsutövning begår tjänstefel och handlar i strid med lagar som de i sin myndighetsutövning är skyldiga att följa, så kan den kränkta individen vända sig till justitieombudsmannen (JO) som har att granska myndigheterna och deras tjänstemän. JO ska efter klagomål från allmänheten och även genom egna undersökningar se till att myndigheterna och tjänstemännen efterlever rikets lagar och förordningar. Tjänstemän som av uppsåt eller oaktsamhet vid myndighetsutövning åsidosätter sina skyldigheter döms för tjänstefel med böter eller fängelse som påföljd. Vidare, den som i tjänst för sig själv eller för annan tar emot, utlovar eller begär muta döms för mutbrott med böter eller fängelse som påföljd. Den kränkta individen ska av staten eller kommun erhålla skadestånd för den skada personen ifråga lidit. Jfr <www.jo.se>; Brottsbalken 20 kap. 1 och 2 §§ samt; Skadeståndslagen 3 kap. 2 §, se bilaga.

2 Det harmoniska samhället och *rule of law*

“学习有两种态度。一种是教条主义的态度，不管我国情况，适用的和不适用的，一起搬来。这种态度不好。另一种态度，学习的时候用脑筋想一下，学那些和我国情况相适合的东西，即吸取对我们有益的经验，我们需要的是这样一种态度。”

“Nu finns det två olika attityder när man lär av andra. Den ena är den dogmatiska attityden: att överföra allting, vare sig det passar eller inte, till våra förhållanden. Detta är inte bra. Den andra attityden innebär, att man använder huvudet och lär sig de saker som passar våra förhållanden, det vill säga, tillgodogör sig alla de erfarenheter som är nyttiga för oss. Detta är den inställning som vi bör anta.”

- Ur ”*Om den riktiga behandlingen av motsättningarna inom folket*”,
tal av Mao Zedong, 1957¹⁶

2.1 Från motsättningssamhälle till harmoniskt samhälle

Den 27 februari 1957, då Folkrepubliken Kina fortfarande var en purung stat efter tillkomsten 1949, klev ordförande Mao Zedong upp till podiet under Högsta Statskonferensens (*zuigao guowu huiyi*/最高国务会议) elfte session i Peking för att hålla ett tal som kom att bli ett av de mest betydelsefulla talen i folkrepublikens historia, eftersom det blev avgörande för den sociala och ekonomiska utveckling som därefter ägde rum.¹⁷ I talet – *Om den riktiga behandlingen av motsättningarna inom folket* – vilket var indelat i tolv avsnitt som framförallt berörde de motsättningar som då rådde mellan klasserna i det kinesiska samhället samt tankar kring hur socialismen skulle utvecklas och landet industrialiseras, stipulerade Mao inte bara att man för industrialiseringen av Kina bör se och lära av andra stater (då främst med Sovjetunionen i åtanke), utan talet var också sporren till ”låt hundra blommor blomma, låt hundra tankeskolor tävla”-kampanjen (*baihuaqifang, baijiazhengming*/百花齐放,百家争鸣),

¹⁶ Citat ur *Om den riktiga behandlingen av motsättningarna inom folket*.

För den kinesiska versionen se <<http://cpc.people.com.cn/GB/69112/70190/70197/70361/4769631.html>>; för den officiella svenska översättningen som är den här givna översättningen, se Mao, *Skrifter i urval*, s. 437. Drygt 50 år senare gjorde sig detta tänkande påmint då president Hu i sitt tal den 18 december 2008 underströk att man ska lära från det bästa systemet och absolut inte blint kopiera den västerländska modellen av politiska system, jfr Zhu, *We'll forge ahead with reforms: Hu*.

¹⁷ Jfr Schoenhals, *Original Contradictions – on the Unrevised Text of Mao Zedong's 'On the Correct Handling of Contradictions Among the People'*, s. 99.

vilken Mao i samråd med premiärminister Zhou Enlai initierat året dessförinnan och som genom talet kom att ta form i realiteten.¹⁸

Talet hölls i slutfasen av Kinas s.k. första femårsplan (1953-1957), vilken hade haft som mål att bygga upp socialismen i Kina.¹⁹ Då Sovjetunionen hade stått som förebild i uppbyggandet av socialismen, med slagord som ”Sovjetunionens idag är vårt imorgon”, var Mao i sitt tal märkbart irriterad över att den sovjetiske ledaren Chrusjtjov under en stor kongress ett år tidigare kritiserat Stalins styre, även om Mao i sitt tal själv kritiserade Stalin. Det fanns skäl att kritisera Stalin menade Mao, fast Chrusjtjov hade gjort det på fel sätt. För att Kina och kommunismen därför inte till de västerländska imperialisternas nöje skulle förlöjligas – och för att Mao efter sin död inte själv skulle riskera att komma att kritiseras lika skarpt som Stalin hade blivit kritiserad – var Mao angelägen om att visa vad Kina gick för.²⁰

Talet uppmuntrade på inget vis till klasskamp mellan proletariat och bourgeoisie. Tvärtom förespråkade Mao enighet och stabilitet klasserna emellan (trots att han egentligen aldrig menade att man med enighet och stabilitet kunde överge klasskampen som allt var beroende av).²¹ Med revolten i Ungern hösten 1956 färsk i minnet, ville Mao också säkerställa att den våg av uppror mot det kommunistiska styret som drog fram genom Östeuropa inte skulle sprida sig till Kina och han försökte därför dämpa spänningar mellan klasserna i det kinesiska samhället.²²

Men var det hela – talet och ”låt hundra blommor blomma”-kampanjen – egentligen en fälla för högerriktade personer? Kanske inte till en början, men efter händelserna i Ungern är det möjligt att kampanjen tog den vändningen. Därom tvista de lärde.²³ Talet föranledde iallafall att intellektuella som tidigare varit försiktiga med att svara på ”låt hundra blommor blomma”-kampanjen, genom vilken de ombetts att komma med kritik och förslag på hur man skulle kunna förbättra den socialistiska strukturen i Kina, efter talet inte längre sparade på kritiken mot regeringen. Kritiken haglade.²⁴ En fälla eller inte, regeringens svar på den massiva kritiken kom i juni 1957 i form av Antihögerkampanjen, genom vilken de som varit hårdast i sin kritik mot regeringen klassificerades som ”borgerliga högerelement” och skickades till arbetsläger för s.k. ”reform genom arbete” (*laogai* 劳改, läger för brottslingar) eller för s.k. ”fostran genom arbete” (*laojiao* 劳教, läger för personer som inte var brottslingar men som ansågs behöva omskolning).²⁵

¹⁸ Se talet, supra not 16; se MacFarquhar, *The Origins of the Cultural Revolution, I: Contradictions among the people 1956-1957*, s. 51-52.

¹⁹ Se Schoenhals i *Brott mot mänskligheten under kommunistiska regimer – forskningsöversikt*, s. 69.

²⁰ Se MacFarquhar och Schoenhals, *Mao's last revolution*, s. 4 och 8-9; Schoenhals, supra not 17, s. 107. Jfr Huang, *Sugong 20 da yi Mao Zedong "Yi Su wei jian" de yi ci "Sixiang jiefang"* / 苏共 20 大与毛泽东 “以苏为鉴” 的一次 “思想解放”.

²¹ Schoenhals, supra not 17, s. 101. Jfr uttalande om klasskampen av Mao i samband med en diskussion med Maos brorson Mao Yuanxin 1975, citerat i MacFarquhar och Schoenhals, *Mao's last revolution*, s. 407.

²² Se Perry, *Challenging the Mandate of Heaven*, s. 211.

²³ Se Rádványi, *The Hungarian Revolution and the Hundred Flowers Campaign*, s. 128-129 och; Perry, s. 211.

²⁴ MacFarquhar, supra not 18, s. 51-52 och 218-219.

²⁵ Schoenhals, supra not 19, s. 71.

Den industrialisering som Mao i februari 1957 talat om iscensattes året därpå som den s.k. andra femårsplanen, kallad ”Stora språnget framåt”. Femårsplanen slutfördes aldrig, utan fick avbrytas 1961 då den extrema ekonomiska reform som planen innebar ledde till en svältkatastrof i vilken troligtvis mellan 20 till 30 miljoner människor miste livet.²⁶

Motgångarna gjorde Mao bekymrad – inte så mycket över de svältande människorna som över sin ställning inom partiet, även om han en gång 1960 uttryckte oro över de svältande människorna också.²⁷ Efter en misslyckad andra femårsplan, som snarare dragit tillbaka istället för att kasta framåt Kina i utvecklingen, och andra motgångar började Mao känna att hans ställning i partiet var hotad. Vad som senare inte kom att göra saken bättre var att Mao efter det att Chrusjtjov hade avsatts 1964 ryktesvägen fick höra att den sovjetiske försvarsministern under ett besök av Zhou med delegation i Moskva hade sagt till en av de kinesiska delegaterna att kineserna borde följa Sovjets exempel och göra sig av med Mao.²⁸

Maos hälsotillstånd var skört under de sista åren av hans liv och han drabbades av (medicinsk) paranoia. Han mobiliserade den kinesiska ungdomen som han visste såg upp till honom. Ungdomarna blev hans rödgardister och med parollen ”att göra uppror är rätt!”²⁹ drog han sommaren 1966 igång den ”Stora proletära kulturrevolutionen” (”kulturrevolutionen”). Dess första år sammanföll med början på den tredje femårsplanen, som liksom de två tidigare planerna hade sovjetisk förebild. Kulturrevolutionen kom att vara i tio år, men med åren 1966-1968 som den mest intensiva perioden.³⁰ Förgörandet av alla politiska krafter som sades ha avvikit från den rätta (maoistiska) läran ställdes på sin spets. I inledningsskedet drabbades även s.k. gamla fenomen av allehanda slag. De ”fyra gamla” – gamla idéer, kultur, seder och bruk – skulle elimineras. Otaliga ovärderliga kulturskatter förstördes. Det fanns knappt några gränser för rödgardisterna och resultatet blev under långa perioder ett tillstånd som av MacFarquhar och Schoenhals, två av världens främsta experter på området, har liknats vid det tillstånd som till slut kom att råda bland de strandsatta pojkarna i William Goldings roman *Flugornas herre* – ett skoningslöst naturtillstånd där ett allas krig mot alla råder.³¹

När Mao gick bort 1976 återstod inte mycket av en fungerande stat, men i allt kaos kunde man åtminstone äntligen förklara kulturrevolutionen avslutad. Efter en övergångsperiod kännetecknad av komplicerade fraktionsstrider hade Deng Xiaoping 1978 lyckats etablera sig som ledare (*de facto*)³² och blev således också den som bland en befolkning om då ca 960 miljoner människor som under tio år utsatts för förföljelse och förnedring skulle återskapa förtroende för partiet. Hur gör man det? En sak är säker; även om det förefaller som ett naturligt första steg, så börjar man inte med att kritisera och skylla på den man som förutom i första hand var den som bar skulden för kulturrevolutionen också symboliserade partiet och

²⁶ Jfr MacFarquhar, *The Origins of the Cultural Revolution: 3 The Coming of the Cataclysm 1961-1966*, s. 79-81; se Schoenhals, supra not 19, s. 72-75.

²⁷ Schoenhals, supra not 19, s. 75.

²⁸ Se MacFarquhar och Schoenhals, *Mao's last revolution*, s. 9-10.

²⁹ Jfr Schoenhals, supra not 19, s. 77.

³⁰ Ibid., s. 77-78.

³¹ Jfr MacFarquhar och Schoenhals, *Mao's last revolution*, s. 108, 113 och 117-131.

³² Deng Xiaoping var aldrig ordförande av partiet eller folkrepublikens president men han var *de facto* landets ledare.

stod som folkrepublikens grundare. Personerna i det s.k. ”De fyras gäng” (*Sirenbang/四人帮*) – Maos fru Jiang Qing samt tre män vid namn Zhang Chunqiao, Yao Wenyuan och Wang Hongwen – hade alla haft nyckelroller under genomförandet av kulturrevolutionen och de fick också bära hundhuvudet.³³

När rättegångarna mot ”De fyras gäng” väl var igång kunde man börja kritisera Maos handlande. I en resolution som antogs av partiets centralkommitté 1981 konstaterades att kulturrevolutionen, som initierats och letts av kamrat Mao, varit partiets allvarligaste bakslag och största förlust.³⁴ Men när Stalin återigen kritiserades 1985 av Sovjetunionens siste ledare Gorbatsjov och Sovjetunionen slutligen upplöstes fyra år senare och hotet mot kommunismen kanske var större än någonsin var Deng noga med att understryka att partiet höll fast vid Maos tänkande. Deng framhöll att Mao hade sagt många bra saker i sin tid – trots att, poängterade Deng, det måste erkännas att Mao under sina sista år i livet hade gjort en del misstag då han hade börjat handla nyckfullt, så hade han haft rätt i mycket annat.³⁵ Bara året innan Stalin på nytt blivit kritiserad av sina egna, år 1984, hade Deng för världen presenterat Kinas nya, främst ekonomiska, utveckling som byggandet av ”socialism med kinesiska karakteristika” (*Zhongguo tese de shehui zhuyi/中国特色社会主义*). Den kapitalistiska utveckling som tog fart sades bygga på marxismen och det s.k. ”Mao Zedong-tänkandet”, vilket anpassade marxismen efter kinesiska förhållanden.³⁶ Detta medförde att Deng och partiet 1985 bokstavligen inte hade råd med några påhopp varken på kommunismen eller Mao Zedong och hans tänkande. Samtidigt som det var uppenbart att glorian över personen Mao Zedong hade hamnat på sned lovprisades ”Mao Zedong-tänkandet” som aldrig tidigare.

Partiet hade dock i slutet av 1978 tagit farväl av klasskampstanken och hade valt en ny väg – vägen mot ett harmoniskt samhälle utan motsättningar som hotar stabiliteten. Deng, som tagit över ett splittrat land, fick emellertid börja med att försöka bygga upp ett samhälle med ”relativt goda levnadsförhållanden” (*xiaokang shehui/小康社会*). Utvecklingen fullkomligt exploderade men mötte ett avbrott i händelserna på Himmelska fridens torg den 4 juni 1989, vilka chockade världen och ifrågasatte Kinas intentioner att öppna sig för världen. Efter detta gjordes därför stora satsningar på utländska investeringar i Kina och under ledning av president Jiang Zemin och premiärminister Zhu Rongji tog utvecklingen fart igen – fast denna gång var utvecklingen än mer centrerat till de urbana områdena i öster. Utvecklingen, den s.k. ”Shanghai-modellen”, ledde under 1990-talet till ökade klyftor mellan de allt rikare städerna och den allt fattigare landsbygden. I september 2004 tillkännagav partiet under ledarduon president Hu Jintao och premiärminister Wen Jiabao sin avsikt att, med marxismen som grund, bygga det ”harmoniska samhället” (*hexie shehui/和谐社会*). Detta kom dock inte i första hand som ett steg i utvecklingen utan främst som en åtgärd i relation till de inhemska oroligheter – motsättningar – som under senare år eskalerat bland utsatta och missnöjda

³³ Ang. ”De fyras gäng”, jfr MacFarquhar och Schoenhals, *Mao's last revolution*, s. 396 ff.

³⁴ *Ibid.*, s. 3.

³⁵ Se Li och Li, *Lun Deng Xiaoping zhengque lingdao pingjia Mao Zedong jiqi zhongda yiyi/论邓小平正确领导评价毛泽东及其重大意义*.

³⁶ Se Cheng, *Zhongguo tese shehuizhuyi lilun tixi xingcheng guocheng de lishi huigu/中国特色社会主义理论体系形成过程的历史回顾*.

grupper såsom bönder och migrantarbetare som inte hade fått ta del av utvecklingen och som år 2004 ställde det kinesiska samhället inför ett hot om revolution.³⁷

För att till år 2021 ha realiserat Dengs samhälle med relativt goda levnadsförhållanden för alla, presenterade Hu år 2005 i sex kärnfulla punkter principerna för det harmoniska samhället, däribland principen om ”rätt och rättvisa” (*gongping zhengyi/公平正义*), genom vilken motsättningar mellan folk och andra motsättningar i samhället ska behandlas på rätt sätt. Men allra överst på Hus punktlista hamnade principen om att ett ”demokratiskt *rule of law*” (*minzhu fazhi/民主法治*) ska styra det harmoniska Folkrepubliken Kina.³⁸

2.2 *Rule of law* i Folkrepubliken Kina – en socialistisk *rule of law*

2.2.1 Utvecklingen mot ett *rule of law*-samhälle

Tjugo år efter Mao Zedongs bortgång, år 1996, uttryckte Kinas dåvarande president Jiang Zemin en formulering (*tifa/提法*) som innebar att det kommunistiska partiet hade för avsikt att inta en ny politisk linje – Kina skulle göras till en socialistisk *rule of law*-stat (*jianshe shehui zhuyi fazhi guojia/建设社会主义法治国家*). Med *rule of law* menas att en stat, som begreppet ger, styrs av lag. Ingen individ får stå över lagen i ett styrelseskick där *rule of law* råder och allas likhet inför lagen är en fundamental princip.³⁹

Kina skulle alltså nu styras av lag. Att man skulle införa *rule of law* i det kinesiska styrelseskicket var emellertid ingen ny tanke 1996. Vid tiden för Maos bortgång och Deng Xiaopings maktövertagande blödde Kina fortfarande efter kulturrevolutionen och en enorm utmaning väntade Deng och det kommunistiska partiet i återuppbyggandet av en välfungerande stat.

Det som väntade tedde sig nästan som *mission impossible*. Under Maos styre hade lagar fått stå åt sidan för partipolitik och Kina saknade 1976 elemäntära lagar såsom en omfattande strafflag, liksom civilrättsliga och avtalsrättsliga lagar. För att undvika ett totalt haveri började man snart efter Maos bortgång, redan i slutet av 1970-talet, att diskutera för- och nackdelarna med ett *rule of law*-styre (*fazhi/法治*) respektive ett *rule of man*-styre (*renzhi/人治*). I det senare fallet skulle individer ha makt att stå över lagen. Bland annat för att förhindra att något som kulturrevolutionen åter skulle kunna ske, gick *rule of law*-styret segrande ur debatten,

³⁷ Se *Zhongguo goujian hexie shehui wenti baogao/中国构建和谐社会问题报告*, s. 2-3 och 12, samt s. 1 i förordet; se Li Cheng i *China into the Hu-Wen era*, s. 74; jfr Xia, *Yifa zhiguo – guojia yu shehui/依法治国 – 国家与社会*, s. 31 och; The Economist, *Chinese capitalism – The long march backwards*, <http://www.economist.com/displayStory.cfm?story_id=12333103>. Det kan tilläggas att under Hus och Wens ledning har den s.k. *sannong*(三农)-frågan – vilken rör byförhållanden, jordbruk och bönder – kommit att få högsta prioritet för ledningen, jfr Tang, *When peasants sue En-Masse: Large Scale Collective ALL Suits in Rural China*, s. 25-26.

³⁸ Se *Zhongguo goujian hexie shehui wenti baogao/中国构建和谐社会问题报告*, s. 16 samt s. 2 i förordet.

³⁹ Se Peerenboom, *China's Long March toward Rule of Law*, s. 2 och 6.

men man kunde inte införa *rule of law* som politisk linje sålänge det faktiskt inte fanns lagar att styra landet med. Därför fick man börja med att återskapa ett rättssystem av lagar och inrätta rättsliga institutioner, men man var noga med att i den kinesiska konstitutionen som infördes 1982 få med principerna om lagens överhöghet och allas likhet inför lagen.⁴⁰

Och så, två decennier efter den mycket kritiska tiden ansågs Kina starkt nog för att Jiang skulle kunna uttrycka denna *tifa* om *rule of law*-styre och 1999 lade man till *rule of law*-bestämmelsen i den kinesiska konstitutionen (*Zhonghua renmin gongheguo xianfal* 中华人民共和国宪法).⁴¹ Bestämmelsen finns stadgad i den första meningen i artikel 5, vilken ger att,

第五条⁴²

中华人民共和国实行依法治国，
建设社会主义法治国家。

国家维护社会主义法制的统一和
尊严。

一切法律、行政法规和地方性法
规都不得同宪法相抵触。一切国
家机关和武装力量、各政党和各
社会团体、各企业事业组织都必
须遵守宪法和法律。一切违反宪
法和法律的行为，必须予以追究
。

任何组织或者个人都不得有超越
宪法和法律的特权。

Artikel 5⁴³

Folkrepubliken Kina styr landet i enlighet med
lag och detta gör det till ett socialistiskt land
styrt genom lag (eng. "ruled by law"⁴⁴).

Staten upprätthåller det socialistiska systemets
enhetlighet och värdighet.

Inga lagar, administrativa bestämmelser eller
lokala regler och föreskrifter får stå i strid med
Konstitutionen. Alla statliga organ och militära
styrkor, alla politiska partier och offentliga
organisationer samt alla företag och
institutioner måste följa Konstitutionen och
lagen. Alla handlingar som står i strid med
Konstitutionen eller lagen måste genomgå
utredning.

Ingen organisation eller individ är privilegerad
att stå över Konstitutionen eller lagen.

Det är dock viktigt att poängtera att det *rule of law*-styre som avses i den kinesiska konstitutionen inte nödvändigtvis behöver motsvara ett västerländskt *rule of law*-styre, med samma principer och förutsättningar. Troligtvis gör det inte det. "Mao Zedong-tänkandet" om

⁴⁰ Peerenboom, s. 6, 56-59 och 81.

⁴¹ Se artikel 13 i 1999 års tillägg till konstitutionen, tillgänglig via
<http://www.npc.gov.cn/englishnpc/Constitution/node_2827.htm>.

⁴² Jfr Folkrepubliken Kinas konstitution, *Zhonghua renmin gongheguo xianfal* 中华人民共和国宪法.

⁴³ Jfr den engelska versionen av konstitutionen, tillgänglig via
<http://english.gov.cn/2005-08/05/content_20813.htm>.

⁴⁴ På den kinesiska regeringens engelska hemsida används formuleringen "The People's Republic of China governs the country according to law and makes it a socialist country ruled by law."

anpassning efter kinesiska förhållanden kommer med största sannolikhet att göra sig gällande även här och det är ännu inte helt klart vad som egentligen avses med *rule of law* i Kina.⁴⁵

Med anledning av denna osäkerhet har oroade röster höjts som har varnat för att det kanske inte alls är *rule of law* som avses, utan snarare *rule by law*. Det kinesiska ordet för *rule of law* – *fazhi*/法治 – kan nämligen översättas både som *rule of law* och *rule by law*. Det senare skulle inte innebära mycket mer än ett avancerat *rule of man*-styre, i vilket individer använder lagar till att styra, medan lagen saknar överhöghet. Med andra ord, ett styre inte helt olikt Maos.⁴⁶ Att *rule of law* ansågs nödvändigt i slutet av 1970-talet var inte uteslutande för att undvika en ny kulturrevolution, utan det var också en förutsättning för att Kina skulle kunna visa sin vilja att öppna upp sig för världen och genomföra sina ekonomiska reformer som skulle föra Kina från planekonomi till marknadsekonomi. Ingen *rule of law*, ingen utveckling.⁴⁷ Därför finns det en oro för s.k. ”*rule of law* med kinesiska karakteristika”⁴⁸ – ett *rule by law*-styre som utger sig för att vara ett *rule of law*-styre.⁴⁹

Men, bara för att det kinesiska *rule of law*-styret inte helt och hållet kommer att motsvara sin västerländska namne behöver detta inte i sin tur innebära att eventuell ”*rule of law* med kinesiska karakteristika” skulle vara ett *rule by law*-styre. Något som talar för att det faktiskt är ett *rule of law*-styre som avses i den kinesiska konstitutionen är att när diskussionen kring *rule of law* tog fart i slutet av 1970-talet så användes främst frasen *yifa zhiguo* (以法治国), vilken innebär att lagen används till att styra landet, vilket kan anses implicera ett *rule by law*-styre, emedan man senare har valt att gå över till att istället använda frasen *yifa zhiguo* (依法治国). Denna senare fras innebär att landet styrs i enlighet med lag, vilket medför att även de styrande är bundna av lagen och således i högre grad implicerar ett *rule of law*-styre.⁵⁰

I (den västerländska) *rule of law*-teorin finns många principer uppställda för hur ett *rule of law*-samhälle bör se ut. Som exempel på sådana principer kan nämnas att det ska finnas regler rörande hur lagstiftningen ska gå till; transparens ska garantera att lagen görs offentlig och lättillgänglig för allmänheten; lagen ska vara klar och förståelig; lagen ska upprätthållas på så sätt att den inte bara ska framgå av lagböcker utan faktiskt praktiseras, och; lagen ska accepteras av en majoritet av befolkningen. Det finns emellertid minimum-regler som måste finnas i varje *rule of law*-samhälle och som är erkända både i det västerländska *rule of law*-samhället och i Kina; det ska finnas begränsningar för de styrande i deras maktutövande,⁵¹

⁴⁵ Jfr Jiang, professor vid juridiska fakulteten vid Tsinghua universitetet i Peking, som är av uppfattningen att det inte är möjligt att implementera ett västerländskt *rule of law*-styre i Kina (bl.a. p.g.a. att Kinas befolkning är alldeles för stor), se *Zhuanjia tan Zhongguo fazhi sanshi nian: cong “fazhi” zou xiang “fazhi”*/专家谈中国法治三十年：从“法制”走向“法治”；jfr också Xia, *Yifa zhiguo – guojia yu shehui*/依法治国 – 国家与社会, s. 12.

⁴⁶ Peerenboom, s. 64-65.

⁴⁷ Jfr Gao, professor vid juridiska fakulteten vid Tsinghua universitetet i *Zhuanjia tan Zhongguo fazhi sanshi nian: cong “fazhi” zou xiang “fazhi”*/专家谈中国法治三十年：从“法制”走向“法治”.

⁴⁸ Jfr Peerenboom, s. xi.

⁴⁹ Ibid., s. 64-65 och 166-167.

⁵⁰ Ibid., s. 64-65 och 166-167.

⁵¹ Redan i december 1978 antydde Deng Xiaoping i ett tal att det ska finnas begränsningar i maktutövningen då han framhöll att “[F]ör att kunna skydda folkdemokratien, så måste lagsystemet stärkas. Demokratien måste

lagen ska ha överhöghet och alla ska vara lika inför lagen.⁵² För att alla ska kunna stå lika inför lagen är det en förutsättning att var och en har möjlighet att skydda sina rättigheter och, om så skulle behövas, kan få hjälp av ett juridiskt ombud som känner lagen och som på ett tillbörligt sätt kan försvara rättigheterna.

2.2.2 Kompetenta jurister och rättshjälp – förutsättningar för ett *rule of law*-samhälle

Det råder idag brist på jurister i Kina. En bidragande faktor till detta skulle kunna spåras så långt tillbaka som till det gamla konfucianska samhället, vilket aldrig var särskilt positivt inställt till lagar och jurister. Detta eftersom Konfucius⁵³, vars tankar – bl.a. den om det harmoniska samhället – än idag genomsyrar det kinesiska samhället, menade att samhället i första hand skulle styras av moral och inte av lagar som kunde komma att användas i enskilda individers egenintressen, även om det ansågs nödvändigt med lagar som kunde straffa människor vars inre moral inte kunde förbättras och som därför betraktades som ett hot mot det harmoniska samhället.⁵⁴

Den främsta anledningen till bristen på jurister är emellertid Antihögerkampanjen och de efterföljande tjugo årens utbildningspolitik, vilket slog hårt mot jurister. Deras kritik av partiets överordnade ställning i förhållande till lagen och kritik över att politiska meriter (i form av revolutionära handlingar) snarare än juridisk kompetens var avgörande vid valet av domare och byråkrater ledde till att många av dem klassificerades som högerelement och blev föremål för förföljelse – en förföljelse som kom att intensifieras under kulturrevolutionen. När Deng tog över var han väl medveten om att jurister var oumbärliga, inte bara för att skapa ett hållbart rättsligt system som skulle förhindra en ny kulturrevolution, utan också för att man skulle kunna bygga det moderna Kina och genomföra den ekonomiska reformen. Men efter årtionden av förföljelser och avsaknad av juridiska utbildningar fanns det inte många jurister i Kina och de som fanns hade inte den kunskap som Deng behövde. Deng satsade därför stort på utbildning av jurister och hans vision om att Kina skulle ha mellan 100 000 och 200 000 jurister för att kunna genomföra reformen har nåtts, men antalet jurister som sysslar med civilrättsliga och straffrättsliga frågor i Kina idag är trots detta alldeles för litet för att alla ska ha möjlighet att ha ombud när så behövs. Bland de jurister som finns är de flesta koncentrerade till de större städerna och är inte på den kinesiska landsbygden där hjälpen ofta behövs. Vidare, många av de jurister som är verksamma på landsbygden är också s.k. ”barfota-jurister”, vilka förvisso har juridisk utbildning, men ändå inte besitter sådan kompetens att de på ett tillbörligt sätt kan företräda sina klienter, då de inte har kvalificerat för

institutionaliseras och bli en fråga om lagar, och dessa institutioner och lagtexter får inte längre ändras bara för att de politiska ledarna avlöser varandra eller för att ledares åsikter eller uppmärksamhet förändras.” (“为了保障人民民主，必须加强法制。必须使民主制度化、法律化，使这种制度和法律，不因领导人的改变而改变，不因领导人的看法和注意力的改变而改变。”), jfr Xia, *Yifa zhiguo – guojia yu shehui*/依法治国 – 国家与社会, s. 16.

⁵² Se Peerenboom, s. 65; jfr Xia, *Yifa zhiguo – guojia yu shehui*/依法治国 – 国家与社会, s. 11-27.

⁵³ Konfucius levde 551-479 f.Kr.

⁵⁴ Peerenboom, s. 28-29 och 345.

att praktisera juridiken.⁵⁵ Vad som dock bådar gott är att juristyrket idag anses vara ett lukrativt yrkesval, varför många kinesiska studenter försöker bli jurister. Samtidigt betonar man från de statliga myndigheternas håll vikten av att stärka och förbättra juristutbildningarna och man understryker också vikten av att stärka juristernas kunskaper kring *rule of law*.⁵⁶

Men, vid sidan om bristen på jurister råder ytterligare ett allvarligt problem när det gäller de kinesiska juristerna. Inom den kinesiska juristkåren, liksom inom många andra yrkesområden i Kina, förekommer motsättningar och korruption. Domare, som har relativt små statliga löner, avundas ofta de mer vävlönande advokaterna, samtidigt som advokater inte sällan hyser förakt gentemot domare, vilka många gånger anses korrupta och inkompetenta. Det är emellertid inte bara bland domarna som det förekommer korruption, utan också bland advokaterna, vilket gör det ännu svårare för den enskilde medborgaren att få tag i ett ombud som på ett ärligt sätt värnar om sin klients intressen.⁵⁷ Korruption är idag ett mycket allvarligt problem i det kinesiska samhället och det har lett till en frustration så hätsk att det ibland talas nostalgiskt (!) om Maos era. För att försöka komma tillrätta med den utbredda korruptionen inrättades i september 2007 en nationell myndighet för bekämpandet av korruption (*Guojia yufang fubaiju/国家预防腐败局*), eftersom den utbredda korruptionen är en allvarlig bromskloss för utvecklingen mot ett harmoniskt Kina och dessutom ett hot mot partiet och dess överlevnad.⁵⁸

Om man trots allt lyckas få tag i ett kompetent juridiskt ombud, som dessutom är ärligt, så återstår ännu ett problem – man måste kunna betala arvodet. Ett problem stort som alla andra.⁵⁹ Därför, om ett juridiskt ombud måste anlitas, kan rättshjälp komma att behövas till att täcka kostnaderna. År 1994 började man införa ett rättshjälpssystem (*falu yuanzhu zhidu/法律援助制度*) i Kina. Eftersom det är statens ansvar att skydda medborgarnas rättigheter, så ansåg man det också vara statens skyldighet att bidra med rättshjälp. Att utsatta och inte så väl ställda medborgare ska ha möjlighet att få rättshjälp är vitalt för ett *rule of law*-samhälle.⁶⁰

⁵⁵ Se Peerenboom, s. 44-45, 346-348 och 361-362; jfr Liu och Chen, *Kaizhan falu yuanzhu gongzuo de yiyi, kunnan yu duice / 开展法律援助工作的意义、困难与对策*.

⁵⁶ Peerenboom, s. 362; se Yang, *Shoujie Zhongguo fazhi luntan zai jing kaimu/首届中国法治论坛在京开幕*. Det bör belysas att under år 2007 inrättades ett pris till minnet av en mycket framstående kinesisk jurist, Qian Duansheng (钱端升). Priset delas ut till jurister över hela landet för betydelsefulla insatser inom det juridiska området, särskilt för förståelsen kring *rule of law*, jfr Yang, *Shoujie Zhongguo fazhi luntan zai jing kaimu/首届中国法治论坛在京开幕*.

⁵⁷ Se Peerenboom, s. 360-361.

⁵⁸ Se *Ma Wen jieshao Guojia yufang fubaiju jigou shezhi/马馥介绍国家预防腐败局机构设置*, <<http://news.sina.com.cn/c/2007-09-18/184913918804.shtml>>; jfr Langi Chiang, *Corruption blurs China's goal of harmonious society* och; Dickson, *Political Instability at the Middle and Lower Levels: Signs of a Decaying CCP, Corruption, and Political Dissent* i *Is China Unstable*, s. 48.

⁵⁹ Arvodet är givetvis väldigt olika från fall till fall beroende på hur mycket arbete som läggs ner, men en ungefärlig summa på troligt arvode i fall som dessa är 30 000 RMB (motsvarande ca 7 årsinkomster för en bonde), jfr Zweig, *To the courts or to the barricades – Can new political institutions manage rural conflict? i Chinese Society – Change, conflict and resistance*, s. 129.

⁶⁰ Se Liu och Chen, *Kaizhan falu yuanzhu gongzuo de yiyi, kunnan yu duice / 开展法律援助工作的意义、困难与对策*.

De som räknas till de utsatta grupperna i det kinesiska samhället, bl.a. föräldralösa, änklingar, handikappade, människor som förlorat sin åkermark och arbetslösa – d.v.s. människor som kanske inte har så lätt för att försörja sig själva – är de som rättshjälpssystemet i första hand riktar sig till. Det beräknas dock ta lång tid innan alla behövande kommer att ha möjlighet att få rättshjälp, vilket främst beror på brist på pengar samt bristen på jurister. Man räknar med att det idag finns ca 700 000 rättshjälpssökande per år i Kina, varav mindre än en fjärdedel får rättshjälp eftersom det varken finns tillräckligt med pengar eller utbildade jurister.⁶¹

Först när varje medborgare har haft möjlighet att lära känna sina lagstadgade rättigheter och har haft möjlighet att, med eller utan hjälp av juridiskt ombud, försvara dem kan man tala om allas likhet inför lagen. Således är kompetenta jurister och rättshjälp förutsättningar för att man ska kunna bygga det socialistiska *rule of law*-samhället i Kina.

2.3 Sammanfattning

Med en anti-högerkampanj då jurister och andra utbildade personer förföljs och skickas till arbetsläger, ett misslyckat stort språng som leder till en förödande svältkatastrof för hela befolkningen samt en kulturrevolution som åsidosätter lag och ordning med ett så gott som anarkistiskt tillstånd som följd i landet med världens största befolkning, så får det närmast anses vara ett under att man redan tjugo år efter kulturrevolutionens slut har lyckats upprätta så mycket av ett rättssystem att man har kunnat skriva in *rule of law* i konstitutionen.

Men även om man nu har kommit en bra bit på vägen mot ett *rule of law*-samhälle i Kina, så återstår mycket att göra för att visionen om ett harmoniskt samhälle utan hotande motsättningar ska kunna gå i uppfyllelse. Motsättningarna kommer inte att kunna dämpas så länge rättvisa inte råder vad gäller allas möjlighet att skydda sina rättigheter och rättvisa kan inte heller skipas så länge det förekommer korruption. Därför krävs att mycket kraft läggs på utbildningen av jurister samt bekämpandet av korruptionen.

Under tiden, vad gör man som enskild medborgare om man enligt lag har rättigheter som man inte får ta del av eftersom det förekommer korruption bland tjänstemän på lokal nivå, som leder till att folket inte tillerkänns sina lagstadgade rättigheter? Man gör rättmätigt motstånd.

⁶¹ Se Liu och Chen, *Kaizhan falu yuanzhu gongzuo de yiyi, kunnan yu duice* / 开展法律援助工作的意义、困难与对策.

3 Rättmätigt motstånd

我们是公民。还我公民权。

不是农力，更不是奴力。

Vi är medborgare. Ge tillbaka våra medborgerliga rättigheter.

Vi är inte lantlig arbetskraft, än mindre är vi slavar.

- graffiti på en vägg i en by i Hebei-provinsen 1995⁶²

3.1 Definition av begreppet ”rättmätigt motstånd” (”rightful resistance”⁶³)

När Dengs och Kinas ekonomiska utveckling tog fart fokuserades den i första hand på kustnära områden i östra delen av Kina. Där gjordes de största investeringarna och de centrala och västra provinserna eftersattes.⁶⁴ Då dessa provinser inte kunde förlita sig på något större stöd från centralregeringen för genomförandet av sina utvecklingsprogram, var de istället nödgade att vända sig till sin största inkomstkälla – jordbruket. Många av de avgifter som då drabbade bönderna var varken realistiska eller lagenliga och centralregeringen gick i mitten av 1980-talet in och beordrade lokala styren att sänka avgifterna, eftersom man var rädd att de höga avgifterna skulle underminera partiets ställning och hota stabiliteten på landsbygden, men det hände inte mycket.⁶⁵ Ett frö till rättmätigt motstånd hade såtts.

Rättmätigt motstånd är, precis som det låter, motstånd som görs på laglig grund. Rättmätigt motstånd uppstår då medborgarna enligt lag är garanterade rättigheter som de inte får ta del av eftersom rättigheterna inte tillämpas på lokal nivå. Rättmätiga motståndare protesterar då, med lagen och andra auktoritära partipolitiska handlingar i ryggen, mot lokala kadrar som är ansvariga för att tillämpningen av rättigheterna och som missbrukar sina maktpositioner, då de tillförsäkras sig egna förmåner genom att inte tillämpa rättigheterna. Rättmätigt motstånd uppstår inte bara vid för höga avgifter, utan kan även uppstå som svar på andra former av rättighetskränkningar, såsom misskötsel av byval, olaglig landexpropriation, korruption och

⁶² Se O'Brien och Li, *Rightful Resistance in Rural China*, s. 116-117.

⁶³ Begreppet har myntats av Kevin O'Brien.

⁶⁴ Det kan noteras att Deng i sin strävan efter samhället med ”relativt goda levnadsförhållanden” informellt höll sig till tanken att ”vissa människor förtjänar att bli rika först”, hämtat ur O'Brien och Li, *Rightful resistance*, s. 6.

⁶⁵ Bernstein och Lü, *Taxation without Representation: Peasants, the Central and the Local States in Reform China*, s. 742-743 och 750-751.

överdriven våldsanvändning.⁶⁶ Rättmätiga motståndare kräver sällan något annat än att de får ta del av de garanterade rättigheterna. De kräver inga ytterligare rättigheter och ifrågasätter inte heller lagarna eller politiken, utan kräver enbart att de lagar och regler som finns tillämpas.⁶⁷

För att man ska kunna göra rättmätigt motstånd och kräva att de garanterade rättigheterna tillämpas så måste man först och främst känna till sina rättigheter. Trots många lokala kadrars försök att i största möjliga mån hindra bybor från att skaffa sig kunskaper kring lagstadgade rättigheter, då de anser att ”så fort vanligt folk lär sig något om lagar så blir de omöjliga att regera”⁶⁸, så finns det idag många möjligheter för den enskilde medborgaren i Kina att få reda på sina rättigheter. Centralregeringen arbetar aktivt med att upplysa allmänheten om lagarna och med att få dem accepterade (*pufal* 普法). De rättigheter som inte enbart framgår av auktoritära partipolitiska handlingar (vilka nästan uteslutande endast distribueras inom partiet), utan faktiskt har blivit lagstadgade är lättare att bli varse om eftersom lagarna görs tillgängliga genom media, såväl i tidningar och tidskrifter som via radio och television. Media är således en mycket viktig informationskälla, men det finns även andra sätt att få reda på rättigheterna. Som exempel kan nämnas utökad kontakt med andra byar och områden tack vare en förbättrad infrastruktur som underlättar informationsspridningen; migrantarbetare som reser från landsbygden till städerna för att arbeta kan när de återvänder hem ofta berätta om förmånliga regler som de har hört talas om i städerna; och det finns också idealister som informerar bybor om deras rättigheter.⁶⁹ En annan mycket effektiv form som används för att upplysa allmänheten om lagar och regler är teaterföreställningar som visas vid högtider som exempelvis det kinesiska nyåret (*chunjie* 春节). Sådana underhållande tillställningar sätter in lagarna i ett sammanhang som underlättar förståelsen av dem.⁷⁰

Man är inte särskilt rädd för att protestera i Kina – med landets revolutionära historia anses det snarare som något naturligt – men man är mycket noga med de ord man väljer. Rättmätiga motståndare behöver inte använda våld i kampen för sina rättigheter, då deras vapen är ordet och med centralregeringens ord och uttryck, såsom att man måste ”bekämpa korruption” (*fan fubai douzheng* 反腐败斗争), ”bygga en socialistisk demokrati” (*jianshe shehui zhuyi minzhul* 建设社会主义民主) med ”medborgerliga rättigheter” (*gongminquan* 公民权) och, nu på senare år, ”bygga ett land med *rule of law*” (*jianshe fazhi guojia* 建设法治国家), hävdar och kräver de rättmätiga motståndarna sina lagstadgade rättigheter och intressen (*hefa quanyi* 合法权益).⁷¹ Att undvika våldsanvändning är en effektiv och respektingivande taktik, men det gäller ändå att man har tolkat informationen om rättigheterna korrekt och att man kan

⁶⁶ O'Brien och Li, *Rightful Resistance*, s. 3, 6, 8-9 och 41.

⁶⁷ *Ibid.*, s. 122.

⁶⁸ Citat från O'Brien och Li, *Suing the Local State: Administrative Litigation in Rural China*, s. 78, som hämtats ur Chen Lumins artikel *Dou shi pufa re de huol* 都是普法惹的祸.

⁶⁹ O'Brien och Li, *Rightful Resistance*, s. 11, 30 och 39-40.

⁷⁰ Se *Jinchang shi chuangxin xinfa xuan xingshi fuwu kexue fazhan* 金昌市创新法宣形式服务科学发展, <http://www.legaldaily.com.cn/dfjzz/2008-12/05/content_996380.htm>.

⁷¹ Jfr O'Brien och Li, *Rightful Resistance*, s. 4-5 och 9-11. Motståndet kan ta olika form; demonstrationer, väggmålningar (graffiti), petitioner m.m., men gemensamt för alla former av rättmätigt motstånd är att våld inte används.

bevisa sin sak, eftersom gränsen för vad centralregeringen betraktar som legitimt motstånd och illegitimt uppror kan vara hårfin. Centralregeringen är, av erfarenhet, skeptisk mot större protestaktioner.⁷²

Då det faktiskt finns en risk att motståndet kan misstolkas, eftersom motståndet – fastän det är rättmätigt – trots allt är ett slags motstånd, så är det ändå sällan eller aldrig samtliga bybor som vågar gå med i protesterna. Men även om man själv inte deltar i motståndet så brukar man åtminstone ge motståndarna sitt moraliska stöd. De rättmätiga motståndarna är hjältar i bybornas ögon.⁷³

Med stöd från byborna och med tron att centralregeringen står på deras sida går de rättmätiga motståndarna i sina tal och handlingar till verbal attack mot de lokala kadrarna och kräver att rättigheterna tillämpas. Kan det verkligen vara så att centralregeringen, som när allt kommer omkring är den som i slutändan tillsatt kadrarna,⁷⁴ står på bybornas sida mot kadrarna?

3.2 Bybo vs. kader vs. centralmakt

3.2.1 Kadern – parasit eller samarit?

Hårt pressade av att utvecklingsprogrammen skulle genomföras och med bristande tillgångar för detta ändamål, ställde lokala styren i centrala och västra Kina under 1980-talet alltså orimliga krav på bönderna. De skulle betala alldeles för höga avgifter och de bönder som inte lyckades odla så mycket som begärts av de lokala styrena ålades straffavgift (*fakuan xiangmul* 罰款项目). Vid sidan om böndernas alla bördor (*nongmin fudan* 农民负担) gjordes insamlingar till välgörande ändamål, såsom till skola, vägbyggen och hälsovård, vilket var insamlingar som egentligen skulle ha varit frivilliga för byborna, men ofta tvingades byborna att bidra. En bidragande faktor till att insamlingarna påtvingades byborna var att nivåer högre upp i den politiska hierarkin jämförde lokala tjänstemän och områden med varandra och gav dem som lyckats bäst med sina utvecklingsprogram stämpeln ”avancerad”, vilket kadrarna ofta var ivriga att få för att kunna klättra i den politiska hierarkin. Insamlingar till välgörande ändamål var inget byborna egentligen hade något emot, men när man tvingades betala och inte alltid såg det önskvärda resultatet började man misstänka kadrarna för att lägga mycket av pengarna och varorna i egen ficka. Kadrarna sågs ofta ute ”wining and dining” – havandes

⁷² O'Brien och Li, *Rightful Resistance*, s. 5, 27 och 32-33.

⁷³ *Ibid.*, s. 111.

Intressant att notera är att statistiskt sett är det sannolikare att det bland de rättmätiga motståndarna finns fler män än kvinnor, likaså är det troligare att rättmätiga motståndare som tidigare har varit i det militära (Folkets befrielsearmé/*Zhongguo Renmin Jiefang Jun*/中国人民解放军) är de som främst vågar gå emot de lokala kadrarna, till skillnad från rättmätiga motståndare som inte utfört någon form av militärtjänstgöring, jfr undersökning av Li i *Political Trust in Rural China*, s. 244.

⁷⁴ Jfr Li, s. 231.

storslagna middagar och rökandes dyra cigaretter på ett sätt som en statlig lön för kadrar inte tillåter.⁷⁵

Vid denna tid, då den kinesiska lagstiftningen ännu inte hade hunnit utvecklas så mycket att byborna kunde stödja sig på den i någon större utsträckning, kom bybornas svar ofta i form av våldsamma upplopp som i extrema fall resulterade i bybor som hade ihjäl kadrar och kadrar som hade ihjäl bybor. När våldsamheterna i början av 1990-talet inte hade lagt sig utan snarare eskalerat började centralregeringen att bli oroad på allvar. Utan partiets agerande skulle partiets ställning vara hotad – revolutioner som omkullkastat styret hade Kina sett förr. År 1993 kom en jordbrukslag som satte en övre gräns för hur mycket jordbruksskatt som fick krävas av bönderna och några år senare strök centralregeringen många straffavgifter som saknade laglig grund samt fördömde att kadrarna brukade våld då de genomförde de ”frivilliga” insamlingarna av pengar och andra varor.⁷⁶ Samtidigt som centralregeringen från Peking kämpade mot illojala kadrar var motsättningen mellan bybor och kadrar på många ställen runt om ute på landsbygden mer infekterad och hätsk än någonsin tidigare. Som ett illustrativt exempel på hur spänt det var mellan bybor och kadrar kan, utöver

⁷⁵ Jfr Bernstein och Lü, s. 743 och 745; Guo, *Land Expropriation and Rural Conflicts in China*, s. 433, och; jfr Zweig, *To the courts or to the barricades – Can new political institutions manage rural conflict? i Chinese Society – Change, conflict and resistance*, s. 121, där Zweig noterar hur kadrar eftersträvar en snabb urbanisering eftersom detta för dem högre upp i den administrativa hierarkin.

⁷⁶ Jfr Bernstein och Lü, s. 745-746 och 750-753.

År 2005 lättades bördorna påtagligt för Kinas 750 miljoner bönder då en 2600 år gammal jordbruksskatt avskaffades. Partiet har under senare år intagit en ny jordbrukspolitik – man ska etablera en ”ny socialistisk landsbygd” – som innebär en modernisering av jordbruket mot ett mer maskinellt storjordbruk och bönderna ska nu för första gången få en möjlighet att överlåta sina brukarrättigheter till åkermarken. Med Dengs ekonomiska reform i slutet av 1970-talet följde en avkollektivisering av åkermarken i Kina. Jordbrukskollektiven, vilka var en av de främsta orsakerna till svältkatastrofen under Stora språnget framåt, fanns därmed inte mer. Inte på pappret iallafall. De fanns kvar på så sätt att bönderna endast erhöll brukanderättigheter till marken genom långtidskontrakt. Således ägde bönderna inte, och äger fortfarande inte, marken utan har hela tiden varit tvungna att hyra den av staten, men nu ska det alltså finnas en möjlighet för bönderna att ”sälja” sin mark genom att överlåta brukanderättigheterna, vilket i sin tur kommer få fart på urbaniseringen – något som partiet eftersträvar. Tidigare har det varit relativt komplicerat att migrera från landsbygden till städerna, eftersom det i Kina finns ett hushållssystem (*hukou* 戶口), ett slags folkbokföringssystem, vilket delar in befolkningen i kategorierna ”jordbruk” och ”icke-jordbruk”. Att gå över från jordbrukssystemet, vari jordbrukarna försörjer sig själva, till icke-jordbrukssystemet, genom vilket staten garanterar stadsinnevånarna en rad förmåner, såsom anställning, utbildning och sjukvård, har alltså tidigare varit mycket svårt och var under åren 1960-1978 helt omöjligt, som följd av det misslyckade Stora språnget framåt. (Ett problem idag är emellertid att inte alla bybor som genom utvecklingen övergår från att vara registrerade under ”jordbruk” till istället vara registrerade under ”icke-jordbruk”, erbjuds de arbetsmöjligheter som den senare kategorin egentligen ska garantera och äldre lyckas sällan få jobb då det råder mycket hård konkurrens på arbetsmarknaden.) Jordbruket ska genom partiets nya jordbrukspolitik också komma att subventioneras. I oktober 2008 lovade centralregeringen att böndernas årsinkomster ska ha fördubblats, från ca 4000 yuan till 8000 yuan, till år 2020. Moderniseringen av jordbruket är ett viktigt steg i arbetet för att minska klyftorna mellan de fattiga människorna på landsbygden och de, generellt sett, rikare människorna i städerna. Som exempel kan nämnas att i länet Jianli i Hubei-provinsen i centrala Kina har böndernas jordbruksavgifter minskat så mycket att de år 2006 motsvarade blott 8 % av 2001 års avgifter. Samtidigt ökade böndernas årsinkomst med 54 % mellan 2001 och 2006. Trots detta fortsätter klyftorna att öka och en stadsbo tjänar i skrivande stund i snitt tre gånger som mycket som en bybo. Man är emellertid väl medveten om att det kommer att ta tid att överbygga dessa klyftor. (Jfr Wong, *Kina bereder mark för växande jordbruk*; Mallee, *Migration, hukou and resistance in reform China i Chinese Society – Change, conflict and resistance*, s. 136-138; Guo, *Land Expropriation and Rural Conflict in China*, s. 430 och; *14 nian de nongmin fudan ka: yi fen songgei Shiqi Da de teshu liwu*/14 års农民负担卡: 一份送给十七大的特殊礼物, tillgänglig via <http://news.xinhuanet.com/newscenter/2007-10/11/content_6865442.htm>.)

våldsanvändandet, nämnas att bybor i en by i provinsen Hubei samma år hade ropat “*guizi jin cun le!* 鬼子进村了!”⁷⁷ (djävlarerna är här!) åt kadrarna då dessa kadrarna kommit för att göra insamlingar. Att kalla någon djävul i Kina är detsamma som att jämföra dem med japanerna (som främst p.g.a. Japans invasion av Kina under 1930-talet kallas djävlarerna), vilket i sin tur måste anses vara en av de värsta skymfer en kines kan utsättas för. Samma år som detta ägde rum uttalade centralregeringen sin nya *tifa* med det magiska ordet – *fazhi*/法治 (*rule of law*).

Lokala kadrarna som blivit föremål för bybornas motstånd försöker ofta tackla motståndet och försvara sina handlingar gentemot bybornas anklagelser genom att åberopa att handlingarna faller under ”partiets ledarskap”⁷⁸ och att de är nödvändiga för att ”bevara stabilitet”. Eller så händer det att kadrarna väljer en annan linje – med ett mer offensivt försvar – och hävdar att motståndet exempelvis är en ”opposition mot regeringen” (*fan zhengfu* 反政府) eller en ”organisering av kontrarevolutionär grupp” (*zuzhi fangeming jituan* 组织反革命集团). Vidare, när kadrarna märker att motstånd börjar ta form, så är det också många av dem som försöker övertyga motståndarna om att skillnaden mellan de lokala styrena och centralregeringen egentligen inte är så stor som byborna tror och att det är meningslöst för byborna att göra motstånd, eftersom det centralregeringen säger och lovar inte är detsamma som vad den egentligen menar. Därtill söker kadrarna ofta stöd hos (allierade) tjänstemän högre upp på stads- och länsnivå som inte sällan ställer sig på kadrarnas sida. Detta leder till att byborna i sin tur måste ha tillgång till hjälp på högre nivåer än de nivåer kadrarna har kontakter på – något man sällan har och svårtligen skaffar.⁷⁹ En incident i en by i provinsen Shandong tjänar som ett lysande exempel på bybornas dilemma. I denna by bemöttes en grupp upprörda bybor av en arrogant partisekreterare i byn, vilken lär ha sagt,

“Några av er vill lämna in klagomål mot mig. Var ni än går så har jag vänner där. Om ni vill lämna in ett klagomål till centralregeringen så kommer jag att täcka era resekostnader.”⁸⁰

Ett annat exempel är en polischef i en stad i provinsen Hunan som, då han möttes av motstånd p.g.a. för höga avgifter, ska ha sagt att,

“Centralregeringens politik är bara hundfisar. Jag har befogenhet att avrätta er. Min far arbetar inom det provinsiella styret. Låt oss se var ni kan gå om ni vill anförda klagomål.”⁸¹

Men trots somliga kadrarnas försök att få byborna att tro motsatsen, så är det stora flertalet av byborna av den bestämda uppfattningen att centralregeringen står på deras sida. Guo Xiaolin, antropolog som på 1990-talet gjort fältstudier rörande motsättningar på den kinesiska

⁷⁷ Jfr Bernstein och Lü, s. 746.

⁷⁸ Ett exempel på ett ”partiets ledarskap”-argument har bybor som protesterat mot olaglig landexpropriation fått höra då de efter att ha protesterat blivit avvisade genom att det lokala styret rätt och slätt konstaterat; “det är styrets affärer; bönder har ingen möjlighet att blanda sig i” (*zhengfu de shi, nongmin guanbuzhao* 政府的事, 农民管不着), citat ur Guo, s. 427.

⁷⁹ Se O’Brien och Li, *Rightful Resistance*, s. 12-13 och 35-36.

⁸⁰ Citat ur O’Brien och Li, *Rightful Resistance*, s. 36-37.

⁸¹ Citat ur O’Brien och Li, *Rightful resistance*, s. 37.

landsbygden, fick under en studie kring landexpropriation i en by i provinsen Yunnan av en bybo, påhejad av många andra i byn, höra att,

“Centralregeringens politiska riktlinjer är bra och till fördel för oss bönder (*dui women nongmin you haochu*). Men när de når den provinsiella nivån har de ändrat form (*zou yang le*). Ju längre ner, desto mer förvanskade blir riktlinjerna. När de väl når byn, har riktlinjerna helt ändrats från hur de var från början (*shenme dou bushi le*).”⁸²

Denna uppfattning bland byborna har lett till att bybor ofta inte ser staten som en enhet, utan som uppdelad i två styrelseskick⁸³, med pålitliga styren på högre nivåer (centralregeringen samt provins- och länsnivå) och opålitliga styren på lägre nivåer (läns-, stads- och bynivå). Ledare i centralregeringen liknas inte sällan vid ”upplysta regenter” (*mingjun/明君*) eftersom en regent mer än någon annan, enligt konfuciansk filosofi, värnar om sammanhållningen i sitt rike och skyddar dess invånare och invånarnas intressen. Men, relationen mellan bybo och centralregeringen existerar enbart på denna moraliska nivå, till skillnad från relationen mellan bybor och kadrar. Det har visat sig att bybor många gånger inte ens är helt säkra på hur centralregeringen egentligen arbetar, om den verkligen arbetar till förmån för byborna, men man påstår sig ändå säker på att centralregeringen verkligen menar att skydda byborna och deras rättigheter. Bybor tycker ofta synd om centralregeringen som inte har full kontroll över alla de lokala styrena och ser det därför ibland rentav som sin uppgift att protestera för att göra centralregeringen uppmärksam på illojala kadrar. ”Bergen är höga och kejsaren är långt borta” (*shan gao huangdi yuan/山高皇帝远*) säger ett gammalt kinesiskt ordspråk som byborna ofta refererar till, eftersom det med tanke på landets storlek anses vara en omöjlighet för centralregeringen att ha full kontroll över alla lokala styren och därför är många bybor övertygade om att hjälp underifrån är en förutsättning för att centralregeringen ska kunna leva upp till vad den lovar.⁸⁴

Hur mycket kontroll har centralregeringen över de lokala styrena egentligen? En följd av de ekonomiska reformer som ägt rum sedan slutet av 1970-talet är en decentralisering av makten i Kina. Partiets inflytande har minskat såväl bland allmänheten som dess tjänstemän på alla nivåer. Bland allmänheten har intresset för att vara medlem av partiet under de senaste tre decennierna svalnat eftersom det nu inte först och främst är inom partiet man kan göra lyckade yrkeskarriärer, även om det fortfarande ofta är en fördel att vara medlem av partiet. Lokala kadrar, som numera i större utsträckning än tidigare har kontroll över lokala ekonomiska tillgångar, anser sig kunna klara sig bra utan att alltid behöva vara lojala mot partiet. Med det minskade politiska inflytandet har inte bara ekonomiska utan även sociala omvälvningar ägt rum i det kinesiska samhället, t.ex. kan nämnas att religion, som under Maos era var förbjudet att utöva, nu åter börjat utövas. På sina håll på den kinesiska landsbygden har religiösa ledare lyckats ta över de lokala styrenas maktpositioner i byarna.

⁸² Citat ur Guo, s. 435.

⁸³ Jfr Guo som talar om ”the bifurcated state”, s. 436.

⁸⁴ Jfr Li, s. 233-235 och 238; Guo, s. 436 och; O’Brien och Li, *Rightful resistance*, s. 43-46.

Även klaner har på en del platser blivit den informella ledningen i byarna, vilket ibland möjliggjorts p.g.a. att de lokala kadrarna själva är klanmedlemmar.⁸⁵

För att få tag i kadrar som centralregeringen kan lita på och som åtnjuter popularitet bland byborna (och som därmed också tros komma att tillämpa alla lagar och regler), har centralregeringen infört byval.⁸⁶ Framgången vid dessa val har varit blandad, eftersom det förekommer mycket fusk bland kadrarna som manipulerar resultaten. Förekommer valfusk brukar de rättmätiga motståndarna vända sig till Folkets kongress på lokal nivå med krav om *rule of law*⁸⁷ och ”socialistisk demokrati”. De brukar också framföra klagomål till partiets kommissioner för inspektion av disciplin, vilka undersöker hur kadrar efterlever partiets disciplinregler. På ställen där lyckade byval faktiskt har genomförts har inte bara tillämpningen av förmånliga regler förbättrats, utan det har också visat sig att befolkningen där har haft större förståelse för tillämpning av regler som annars inte är populära, exempelvis regler som rör Kinas enbarnspolitik.⁸⁸

Är då alla kadrar av samma skrot och korn? Givetvis inte. Har de alltid fel i tvisterna med byborna? Nej, inte det heller.⁸⁹ Naturligtvis finns det också sympatiska kadrar som har folkets bästa för ögonen, tillämpar förmånliga regler och inte låter sig falla för mutor.⁹⁰ Många kadrar är missnöjda med den situation de befinner sig i – somliga så missnöjda att de, i ren protest, säger upp sig – då de inte anser sig kunna möta alla stränga order ovanifrån och den bitande kritiken underifrån;

“Vi är alla bönder, våra familjer kontrakterar land, vi förstår bönderna, men vem förstår oss? ... Båda sidor klandrar oss. Högre nivåer kräver pengar från oss... varje år måste vi fråga flera gånger, vilket leder till att de äldre och våra släktingar känner sig kränkta.”⁹¹

Det finns också kadrar som känner sig svikna och är bittra mot centralregeringen eftersom den påstås ”sjunga vackra sånger” (*chang gao diao* 唱高调), medan kadrarna görs till ”syndabockar” (*bei hei guo* 背黑锅).⁹² Samtidigt så har det också talats om att detta syndabocksresonemang inte skulle vara annat än hyckleri och att centralregeringen och de lokala kadrarna egenligen håller ihop. Ett uttalande av en f.d. kader från en by i provinsen Jiangxi åskådliggör denna ”konspirationsteori”;

⁸⁵ Dickson, *Political Instability at the Middle and Lower Levels: Signs of a Decaying CCP, Corruption, and Political Dissent* i *Is China Unstable*, s. 40-43, 47 och 53.

⁸⁶ Internationellt påtryck har också varit en bidragande faktor till införandet av byval, jfr Dickson, se supra fotnot 85, s. 46.

⁸⁷ Det är värt att notera att rättmätiga motståndare inte verkar skilja mellan *rule by law* och *rule of law*, utan använder begreppet (*fazhi*/法治) i den mån det kan vara till gagn för deras sak (från personlig korrespondens med O'Brien).

⁸⁸ Dickson, se supra fotnot 85, s. 43 och 45-46 och; O'Brien och Li, *Rightful Resistance*, s. 13.

⁸⁹ Jfr David Zweigs studie av rapporter i tidsskriften *Demokrati och rätt* (*Minzhu yu fazhu*/民主与法制), i vilken han kom fram till att oberoende skribenter i tidsskriften anser bybor ha rätt i det stora flertalet av fallen, men att man ibland tar parti för kadrarna, se supra not 75.

⁹⁰ Jfr O'Brien och Li, *Rightful resistance*, s. 40.

⁹¹ Uttalande av några bykadrar som publicerades i *Nongmin Ribaol* 农民日报 (Böndernas dagblad) den 26 september 1988, hämtat ur Bernstein och Lü, jfr s. 758.

⁹² Se Bernstein och Lü, s. 758 och; jfr citat i O'Brien och Li, *Rightful resistance*, s. 36.

“Det finns en underförstådd överenskommelse (*moqi*) mellan ledare i centralregeringen och lokala tjänstemän. Lokala tjänstemän tar på sig skulden för kränkningarna av centralregeringens politik. I gengäld blundar centralregeringen för korruption bland tjänstemännen.”⁹³

Men om det verkligen skulle vara så att centralregeringen bara sjunger sånger och blundar för korruptionen bland kadrarna, vem lyssnar då på de rättmätiga motståndarna? Hur är det egentligen, lyssnar centralregeringen alltid på motståndarna?

3.2.2 ...och om kejsaren inte är hemma? – Vad händer om centralmakten inte lyssnar?

Historien om Liu alldeles i början av denna uppsats är en fiktiv berättelse som mycket väl hade kunnat vara sann. Det finns åtskilliga exempel på rättmätiga motståndare som – när de inte har kunnat lösa tvisterna med de lokala kadrarna hemma i byn – har tagit sig till Peking, övertygade om att byborna ska kunna få upprättelse och kadrarna ska kunna straffas om de rättmätiga motståndarna bara lyckas påkalla centralregeringens uppmärksamhet. Ibland lyckas man. Ett exempel på en sådan lyckad Peking-resa företogs år 1995 av en grupp från en by i provinsen Hebei, vilka protesterade mot ett lagvidrigt byval. Då styret på länsnivå vägrat lyssna på byborna vände de sig till den minister i Peking som hade ansvar för utvecklingsprogrammen för lokala självstyren. De rättmätiga motståndarna välkomnades med ett ”bravo”-utrop (*tai hao le* 太好了) och ministern satte genast igång en undersökning kring deras anklagelser, vilka visade sig vara sanna och därmed ogiltigförklarades byvalet.⁹⁴

Det är inte mer än en handfull av alla rättmätiga motståndare som reser till Peking, men resultaten av dessas resor når desto fler motståndare, vars syn på centralregeringen således också påverkas av resultaten – lyckade resor stärker tron på centralregeringens goda intentioner och vice versa. Alla motståndare som reser till Peking har inte samma framgång som gruppen från Hebei. Det händer att motståndare, som när de väl har kommit fram, får reda på att deras resa har varit förgäves eftersom saken inte kan behandlas av någon annan än det lokala styret och inte sällan hamnar brev som motståndare skickat till Peking till slut i händerna på den eller de lokala kadrar som faller under motståndarnas anklagelser. Händer detta vet motståndarna vad de sannolikt har att vänta. Lokala kadrar gör vad de kan för att hindra att motståndarna framför sina klagomål till Peking och hotar med allvarliga straff om så sker. Om Peking-resan misslyckas eller breven returneras till byn finns det stor risk att hoten realiserar.⁹⁵ Li Lianjiang, en av världens främsta experter på rättmätigt motstånd i Kina, fick under en intervju av en bybo i Hebei höra att,

“År 1997 åkte 37 bybor från min by till centralregeringens kontor för brev och besök; tjänstemannen vars bricka hade nummer 111 var förfärligt oförskämnd... När vi återvände till Laishui anhölls sju av oss under några veckor. Det är meningslöst att söka

⁹³ Citat hämtat ur Li, s. 231.

⁹⁴ O'Brien och Li, *Rightful resistance*, s. 46 och 100.

⁹⁵ Jfr Li, s. 245-246. Som exempel på sådant hot kan nämnas att lokala kadrar i Henan genom en poster kungjort “att förbigå nivåer när klagomål lämnas in straffas hårt” (citerat ur Li, s. 245).

rättvisa. Att göra motstånd mot mutor och korruption innebär tid i fängelse. Det finns ingenstans man kan söka rättvisa.”⁹⁶

En annan motståndare i en by i provinsen Henan som tillsammans med tre andra bybor sedan 1991 protesterat mot en olaglig landexpropriation sa i en intervju 1999 till Li Lianjiang att,

“Vi har varit i Peking åtminstone ett dussin gånger. Till och med döva män skulle ha hört våra rop. Hur kan det komma sig att rättmätiga krav aldrig besvaras? Kan centralregeringen inte bara beordra länet att ersätta oss för våra förluster?”⁹⁷

Vad leder då detta missnöje till? Om de rättmätiga motståndarna anser att kejsaren, som den ende som egentligen kan hjälpa dem, inte har lyssnat på dem, så kan det rättmätiga motståndet ta en orättmätig vändning. Motståndarna kan då bli så desperata att de är beredda att använda våld. En bybo från provinsen Henan som misslyckats med rättmätigt motstånd ett flertal gånger skrev i ett brev som bl.a. skickades till partiets centralkommitté (*Zhongguo Gongchandang Zhongyang Weiyuanhui* 中国共产党中央委员会), partiets nationella kongress (*Zhongguo Gongchandang Quanguo Daibiao Dahui* 中国共产党全国代表大会) samt högt uppsatta ledare som Jiang Zemin och Zhu Rongji att,

“Om vi inte erhåller det väntade svaret inom en given tidsperiod, så kommer vi alla att gå ut och mobilisera massorna för att kämpa för bönders rätt till liv och demokratiska rättigheter genom att starta en demokratisk revolutionär rörelse.”⁹⁸

Det är emellertid tämligen osannolikt att revolutionära hot som detta realiserar, men det är en varning som centralregeringen ändå är tvungen att ta på största allvar. Om de rättmätiga motståndarna känner att de inte får ta del av förmånliga regler och konstitutionella principer, såsom *rule of law*, så kan det leda till ett omfattande politiskt motstånd.⁹⁹ Ett viktigt och nödvändigt steg mot ett *rule of law*-samhälle – och en förutsättning för att de rättmätiga motståndarna ska veta att lagen efterlevs – är att bybor och kadrar kan lösa sina tvister i en rättvis och opartisk domstol.

3.3 民告官 – folket stämmer tjänstemän

År 1989 fick Kina en förvaltningsprocesslag (*Zhonghua Renmin Gongheguo Xingzheng Susong Fal* 中华人民共和国行政诉讼法).¹⁰⁰ Därmed öppnades en dörr för enskilda medborgare att föra dispyter med tjänstemän kring förvaltningsrättsliga frågor till domstol och

⁹⁶ Citat hämtat ur Li, s. 245 och 247.

⁹⁷ Citat hämtat ur Li, s. 246.

⁹⁸ Citat hämtat ur Li, s. 247.

⁹⁹ Ibid., s. 248 och 250-251.

¹⁰⁰ Lagen antogs i april 1989 och trädde i kraft i oktober 1990. Det är här viktigt att komma ihåg att Kina så gott som stod utan lagar vid mitten av 1970-talet och att det krävdes mycket omfattande arbete att ta fram nya lagar i slutet av 1970-talet. Artikel 3 i Kinas civilprocesslag från 1982 stadgade att lagen även var tillämplig på förvaltningsrättsliga ärenden (interim), men även om den utgjorde en grund för prövning av sådana ärenden var artikeln och lagen så otillräckliga att det inte var möjligt för medborgare att åberopa lagen i tvister med tjänstemän, se Pei, *Citizens v. Mandarins: Administrative Litigation in China*, s. 832-834.

gamla idéer som att ”folket inte kan stämma tjänstemän”¹⁰¹ (*min bukeyi gaoguan/民不可以告官*) och att lagen inte satte upp några begränsningar för mäktiga personer gällde inte längre.¹⁰² Motsättningarna mellan bybor och kadrar (*guan min maodun/官民矛盾*) skulle tack vare den nya lagen kunna dämpas genom att tvister dem emellan kunde avgöras av domstol. Med andra ord är 1989 års förvaltningsprocesslag en förutsättning för såväl *rule of law*-samhället som det harmoniska samhället.

Hur ser då möjligheterna ut, nu tjugo år efter det att förvaltningsprocesslagen antogs, för de rättmätiga motståndarna att få rättvisa skipad vid prövning av tvisterna i domstol? Trots tvivel på att det nu verkligen kan vara möjligt att stämma de mäktiga, så har förvaltningsprocesslagen använts av hundratusentals bybor som fört talan mot kadrar och enheter på olika (lägre) nivåer. I flertalet av de fall där förvaltningsprocesslagen tillämpas är det endast en eller ett fåtal käranden som för talan, men i fall med organiserade rättmätiga motståndare kan antalet käranden i ett och samma mål vara så många som hundra, tusen och faktiskt till och med tiotusen.¹⁰³

Men faktum kvarstår – att processa innebär dyra rättegångskostnader, vilket ofta gör det omöjligt för motståndarna (beroende på om de får rättshjälp, jfr underkapitel 2.2.2 ovan) att föra talan i domstol. Rättegångskostnaderna blir ofta onödigt stora, eftersom det är vanligt förekommande att domstolarna drar ut på processerna onödigt länge.¹⁰⁴ Dessutom är det inte lätt att få domstolen att ta upp ett ärende till prövning. En av anledningarna till detta är att det kan vara svårt att avgöra om en handling ska anses utförd under ledning av partiet eller det lokala styret ifråga – det är essentiellt att dessa två enheter, som ofta betraktas som en och samma, skiljs åt. Partiet besitter immunitet mot förvaltningsprocesser vilket lokala styren inte gör. Detta har föranlett att lokala styren ibland försöker skydda sig och undvika rättsprocess genom att få partikommittén eller partisekreteraren på lokal nivå att vara den som officiellt genomför den olagliga handlingen. Därtill så händer det att partikommittéer på lokal nivå förbjuder domstolar att ta upp ”känsliga ämnen” (såsom exempelvis landexpropriation) till prövning – något som domare sällan ifrågasätter eftersom det är den lokala partikommittén

¹⁰¹ Jfr Tang, *When peasants sue En-Masse: Large Scale Collective ALL Suits in Rural China*, s. 28.

¹⁰² O'Brien och Li, *Suing the Local State*, s. 75 och; Tang, s. 28. Se artikel 11 i förvaltningsprocesslagen som föreskriver vilka ärenden domstolen enligt lagen kan pröva samt artikel 7 som ger att parterna ska stå lika inför domstolen, se bilaga.

¹⁰³ O'Brien och Li, *Suing the Local State*, s. 76-77.

¹⁰⁴ Enligt förvaltningsprocesslagen finns tidsramar uppsatta för såväl klaganden som domstolen. Klaganden måste vända sig till domstolen senast tre månader efter det att klaganden fick kännedom om den påstått olagliga handlingen och domstolen ska sedan, inom sju dagar, ta sig an ärendet eller avslå det (jfr artiklarna 39 respektive 42 i förvaltningsprocesslagen, se bilaga). Domstolarnas långsamma handläggning av ärendena kan också leda till rättmätigt motstånd. Ett exempel som kan nämnas på sådant motstånd är en grupp om mer än 600 bönder, vars land påstods ha blivit olagligt exproprierad, som i staden Putian i provinsen Fujian protesterade mot att domstolen dragit ut på ärendet i flera år och när domstolen väl tagit tag i det så hade ärendet hänvisats till annan instans (jfr Ping, *Putian shidi nongmin shenqing youxing kangyi fayuan tuoyuan shenli wei quan anjian/莆田失地农民申请游行抗议法院拖延审理维权案件*).

som tillsätter och befordrar domarna och tillika kontrollerar domstolens budget.¹⁰⁵ En vice ordförande i Folkets kongress för provinsen Hainan ska ha sagt att,

“Trots att domstolar har befogenhet att arbeta självständigt, så är det i praktiken så att tillsättningarna och befordringarna av domstolars ledande tjänstemän kontrolleras av traktens främsta tjänstemän av partiet och styret. För det fall en domstol förargar dem genom att döma i enlighet med lag, så är följderna uppenbara.”¹⁰⁶

Ett ytterligare problem för de rättmätiga motståndare som vill föra talan mot kadrar är att det för närvarande inte finns några processrättsliga regler som ålägger den part emot vilken talan väckts att infinna sig i rätten då det rör sig om förvaltningsrättsliga tvister och således finns inte heller några påföljder om man inte infinner sig. Det finns en möjlighet för part att i sitt ställe utse en eller två företrädare som kan föra partens talan, men det föreligger varken någon skyldighet för parten eller företrädaren att infinna sig i rätten. Avsaknaden av sådana regler har resulterat i att många kadrar, som står som ansvariga för den omtvistade handlingen, av rädsla för att förlora tvisten och ”tappa ansiktet” valt att inte dyka upp vid tiden för förhandlingen, vilket har lett till frustration bland de enskilda medborgarna som då känner sig än mer förorättade.¹⁰⁷

Ett exempel på en domstol där man är väl medveten om detta problem och understryker vikten av att införa regler som ålägger kadrarna att infinna sig i rätten är domstolen över länet Xiangshui i provinsen Jiangsu i östra Kina. Där har man under de senaste åren kunnat se en markant ökning av kadrars närvaro under förhandlingarna. Från att kadrarna under år 2004 deltagit i blott 25 procent av fallen har det fram till november under år 2008 ökat till drygt 60 procent av fallen, vilket är en mycket positiv utveckling, men det är fortfarande ett alldeles för lågt tal för att inte riskera att medborgarna tappar förtroendet för myndigheterna. Vid domstolen i Xiangshui framhåller man att det därför är nödvändigt att införa regler som ålägger kadrarna att infinna sig i rätten för främjandet av harmoni mellan myndigheter och medborgare och att det är en förutsättning för att kunna garantera allas likhet inför lagen och främja utvecklingen mot ett *rule of law*-samhälle.¹⁰⁸

För det fall en tvist tas upp till prövning av domstol så är det svaranden, d.v.s. kadern eller den lokala enheten, som har bevisbördan för att den omstridda handlingen var laglig.¹⁰⁹ Men även om svaranden inte lyckas bevisa sin sak och käranden vinner målet,¹¹⁰ så är domslutet inte alltid en garanti att förbättring sker och att tillämpning av rättigheterna kommer till stånd. Det händer att kadrar och lokala styren helt ignorerar avgörandet och senare hämnas förlusten

¹⁰⁵ O'Brien och Li, *Suing the Local State*, s. 80-81. Jfr artikel 3 i den kinesiska förvaltningsprocesslagen, vilken ger att domstolen i förvaltningsprocess ska arbeta självständigt och stå fri från förvaltningsmyndighets inblandning, se bilaga.

¹⁰⁶ Citat hämtat ur O'Brien och Li, *Suing the Local State*, s. 81.

¹⁰⁷ Att överhuvudtaget vara part i en tvist, i synnerhet om man är svaranden, utgör en risk för att ”tappa ansiktet”. Se Tai och Sun, *Shanxi Heyang 133 xingzheng shouzhang chuting ying su he bu hefa yin zhengyi*/陕西合阳 133 行政首长出庭应诉 合不合法引争议 och; Liu, *Qian xi xingzheng shouzhang chuting zhidu*/浅析行政首长出庭制度.

¹⁰⁸ Liu, *Qian xi xingzheng shouzhang chuting zhidu*/浅析行政首长出庭制度.

¹⁰⁹ Jfr artikel 32 i förvaltningsprocesslagen, se bilaga.

¹¹⁰ Skulle käranden förlora finns det möjlighet att överklaga domslutet i högre instans.

mot byborna.¹¹¹ Denna problematik illustreras väl i ett uttalande av en kinesisk familj som citerats i en artikel i ”*Demokrati och rätt*”;

“Oavsett om man vinner eller förlorar, så förlorar man. Du måste ändå bo här och kommunen förlåter dig inte.”¹¹²

I fall som dessa spelar media en avgörande roll för käranden. Om rättmätiga motståndare får sina ärenden prövade i domstol och går segrande ut ur rättsalen är medias bevakning av hur kadrarna efterlever domslutet ofta nödvändigt för att domslutet ska kunna ha någon egentlig verkan. Tjänstemän på olika nivåer är rädda för negativ publicitet och vill inte hamna i ljuset för att de eller tjänstemän under dem inte följer domstolars avgöranden. Detta har lett till att kadrar inte drar sig för att hota journalister om våld för det fall journalisterna skulle skriva något som skulle kunna vara till skada för det lokala styret.¹¹³

Kommer denna nonchalans som många kadrar visar i förhållande till domsluten och den våldsanvändning de företar mot dem som hotar deras ställning att riskera de rättmätiga motståndarnas tro på *rule of law*? Än en gång måste understrykas att dagens rättssystem i Kina med allt vad det innebär – såväl lagar som domstolar och jurister – började etableras för trettio år sedan och mycket är fortfarande under konstruktion. I samband med att *rule of law*-konceptet fått ytterligare fäste i det kinesiska samhället tack vare att det nu utgör en av de sex principerna för det harmoniska samhället har de förvaltningsrättsliga ärendena ökat drastiskt under senare år. År 2005, samma år som president Hu presenterade de sex principerna för det harmoniska samhället, ökade antalet prövningar på vissa ställen med 200 procent.¹¹⁴ Denna markanta ökning antyder ett hopp om att *rule of law* ska kunna skapa ett rättvist samhälle där alla ska kunna stå lika inför lagen, men det är just nu i denna kritiska tid när allting är relativt nytt som det är viktigt att de rättmätiga motståndarna inte tappar tron på domstolarnas förmåga att skipa rättvisa. Skulle de göra det så kommer de inte heller att tro på att landet ska styras genom *rule of law* – hur ska då ett harmoniskt samhälle utan de mot stabiliteten hotfulla motsättningarna kunna byggas?

3.4 Sammanfattning

Rättmätigt motstånd uppkommer som svar på rättighetskränkningar. Således krävs att man känner till sina rättigheter för att man ska kunna göra rättmätigt motstånd. Sådana delar av ett *rule of law*-styre som offentliggörandet av lagar och arbetet för förståelsen av lagarna är på så sätt en förutsättning för att rättmätigt motstånd ska kunna göras. Den kinesiska befolkningen har idag många källor från vilka de kan inhämta kunskaper om sina rättigheter. En av de viktigaste av dessa källor är media som inte bara upplyser allmänheten om lagarna utan också

¹¹¹ Zweig, se supra not 75, s. 117.

¹¹² Citat hämtat ur Zweig, se supra not 75, s. 119.

¹¹³ Ibid., s. 119.

¹¹⁴ Jfr 《Liaowang》 wenzhang: ”Min gao guan” anjian dafu zengzhang de beihou”/《瞭望》文章: “民告官”案件大幅增长的背后, <http://news.xinhuanet.com/politics/2006-04/22/content_4459792.htm>.

granskar hur kadrar efterlever lagar och domslut från domstolsprövningar av tvister mellan de rättmätiga motståndarna och kadrarna.

När rättmätiga motståndare i tvister med illojala kadrar blir bemötta av arrogans från styren på lägre nivåer, vilka ofta ställer sig på kadrarnas sida, så sätter de sin tro och förhoppning på att styren på högre nivåer ska hjälpa dem och ser det dessutom som sin uppgift att informera styren högre upp om kadrar som är illojala mot lagen och folket. Somliga lyckas, andra inte.

De rättmätiga motståndarna kommer att fortsätta göra motstånd sålänge befolkningen p.g.a. illojala kadrar inte får ta del av alla sina lagstadgade rättigheter – förutsatt att de inte tappar tron på kejsaren och hans domstolar. För vad skulle hända om det rättmätiga motståndet inte hjälper? Man gör orättmätigt motstånd.

4 Analys

Efter kulturrevolutionen hade man fått nog...

Den kinesiska befolkningen utsattes för många hårda prövningar under Folkrepubliken Kinas första decennier. En anti-högerkampanj med arbetsläger och förföljelse av politiska dissidenter; en ekonomisk plan som i teorin tog ett stort språng framåt, men som i praktiken tog ett stort steg bakåt och resulterade i historiens största svältkatastrof och; en kulturrevolution som förstörde stora delar av det kinesiska samhället och som under långa perioder ledde till ett anarkistiskt tillstånd. När kulturrevolutionen äntligen var över ville man förhindra framtida *rule of man*-styren likt det som hade låtit råda sedan folkrepublikens tillkomst. Förtroende för partiet skulle återskapas. Lagar skulle inte få åsidosättas mer – lagen skulle styra Kina och med detta *rule of law*-styre skulle det harmoniska samhället, utan allvarliga motsättningar, byggas. Genom en ny ekonomisk reform skulle Kina resa sig efter kulturrevolutionen och befolkningens levnadsförhållanden skulle förbättras. Man började med att satsa på samhället med relativt goda levnadsförhållanden för alla (*xiaokang shehui*/小康社会), men ”vissa människor förtjänade att bli rika först” (jfr fotnot 64).

Vissa människor blev visst rika. Andra förblev fattiga. Även om den ekonomiska reformen i slutet av 1970-talet medförde de kinesiska lagarnas advent, så innebar det inte slutet på prövningarna för stora delar av den, oftast mycket fattiga, kinesiska befolkningen på landsbygden. Där tillämpades inte lagarna av förtrycktande lokala styren, vilka ofta livnärde sig på de fattiga byborna. I det moderna kinesiska samhället där klyftorna mellan fattiga och rika blev större och större formades rättmätigt motstånd bland befolkningen som inte fick ta del av sina lagstadgade rättigheter.

Vad är det egentligen som händer i Kina?

Situationen ter sig något komplex. Mao kritiseras men ”Mao-tänkandet” hyllas. Samtidigt har kapitalistiska tankar (nu på riktigt) låtit blomma på marxistisk grund – på kapitalistisk väg ska man bygga det harmoniska, socialistiska, samhället med ett ”allmänt välstånd”. Landet ska styras av *rule of law* som har anpassats efter kinesiska förhållanden på ett sätt som gör att det råder osäkerhet kring vad som egentligen avses med *rule of law* i Kina. Det kinesiska styrelseskicket ter sig tvådelat – styren på högre nivåer anses pålitliga, medan styren på lägre nivåer anses opålitliga. Det finns kadrar som påstår sig utföra många av sina handlingar under ”partiets ledarskap”, för att kunna ”bevara stabilitet”, samtidigt som centralregeringen fördömer samma handlingar och handlingarna i realiteten har direkt motsatt effekt då de skapar motstånd och instabilitet. Principen om ”rätt och rättvisa” ska för det harmoniska samhället se till att motsättningar behandlas på rätt sätt, men ännu finns exempelvis inga processrättsliga regler som ålägger kadrar att infinna sig i domstolen vid tvister med rättmätiga motståndare. Domstolar har befogenhet att arbeta självständigt, men står i

beroendeställning till lokala partikommittéer som tillsätter och befordrar domarna samt har hand om domstolarnas budget. Lagarna ska styra men i det korrumperade samhället lämnas pengarna ofta företräde.

Här skulle man kunna hitta flera saker att ifrågasätta och kritisera, men man skulle också lika gärna istället kunna, de uppenbara komplikationerna till trots, beundra alla de framsteg som faktiskt har gjorts sedan den mycket kritiska tid med alla de utmaningar landet stod inför efter kulturrevolutionen. Samtidigt som Kina idag på många sätt förefaller som ett paradoxernas samhälle så verkar det som att man vet precis vad man gör och vart man är på väg, men att återupprätta ett hållbart system tar tid och vägen mot det harmoniska samhället är kantad av komplikationer.

”[M]an använder huvudet och lär sig de saker som passar våra förhållanden” sa Mao. Hur ser då Kinas ”socialistiska *rule of law*-styre” ut?

De mest fundamentala principerna i ett *rule of law*-samhälle, som är erkända i såväl västerländsk *rule of law*-teori som i Kina, har vi sett är principerna om att ledare ska vara begränsade i sin maktutövning, lagen ska ha överhöghet och alla ska stå lika inför lagen. Övergången från användandet av begreppet *yǐfǎ zhìguó* 以法治国 (att använda lagen till att styra landet) till *yǐfǎ zhìguó* 依法治国 (att landet styrs i enlighet med lag) måste anses implicera avsikten att de kinesiska ledarna ska vara begränsade i maktutövningen och inte ska ha möjlighet att åsidosätta lagen. Alltsedan 1982 har principerna om lagens överhöghet och allas likhet inför lagen stått inskrivna i den kinesiska konstitutionen. Därtill har införandet av *rule of law*-principen i den kinesiska konstitutionen år 1999 tydligt visat avsikten att lagen ska ges överhöghet.

Men, ett *rule of law*-samhälle ska kännetecknas av rättssäkerhet – alla ska stå lika inför lagen och följderna av kränkningar av lagen ska vara förutsägbara – en rättvis och opartisk domstol ska kunna skipa rättvisa. I det kinesiska samhället är rättssäkerheten osäker. Det finns en avsikt att alla ska stå lika inför lagen, men enskilda individer är inte säkra på att de kan få hjälp av juridiska ombud eftersom det råder brist på jurister och man är inte garanterad rättshjälp. Lyckas man få tag i ett ombud och har möjlighet att betala arvodet är det sedan svårt att få upp ärendet i domstol och om man väl får det kan det dra ut alldeles för länge i tiden. Det är inte säkert att svaranden, rädd för att ”tappa ansiktet”, dyker upp vid tiden för prövning av tvisten. För domarna kan det vara så att ”följderna är uppenbara” – vilket i lindrigaste fall torde innebära att de får se sig om efter nya arbeten – om de inte lyder lokala partikommittéers befallningar att inte pröva vissa frågor. Sist men inte minst genomsyras alla yrken som ska se till att upprätthålla lagen av korruption, vilket får till följd att lagen ofta åsidosätts av dess egna väktare. Allt detta leder till att det är omöjligt att säkert kunna säga vad som kommer att hända vid en kränkning av lagen och på så sätt garantera allas likhet inför lagen. Det kan mycket väl vara så att man som rättmätig motståndare får tag i ett ombud som man kan betala, kadern dyker upp i rättssalen och man får ärendet prövat – ingenstans

förekommer korruption och efter rättegången följer båda parter domslutet. Så kan det gå till, så ska det gå till, men alltför ofta går det inte till så.

Kinas osäkra rättsäkerhet – om man nu på Kina kan applicera ordspråket ”*sanshi erli*/三十而立”, vilket kan tyckas bör innebära att Kina vid detta laget ska vara ett rättssäkert samhälle – har väckt oroande frågor. Kan det vara så att *rule of law* har införts bara för att den ekonomiska reformen skulle kunna genomföras som skulle göra Kina till en global stormakt? Finns det ingen äkta intention om ett *rule of law*-styrt Kina, utan avses egentligen, p.g.a. partiets försvagade ställning genom decentraliseringen av makten som den ekonomiska reformen bringat, ett *rule by law*-styre? Är det så att ändamålet anses helga medlen – att för att kunna uppnå det harmoniska samhället i vilket alla ska kunna vara lyckliga, så måste man ibland företa ogynnsamma handlingar gentemot vissa för att det i slutändan kommer att gynna hela samhället?

Lyckligtvis verkar det som att det finns en genuin önskan om att etablera ett *rule of law*-samhälle i Kina. Inte så mycket med tanke på att *yifa zhiguol*/依法治国 ständigt återkommer i partiets propaganda, vilket det gör, utan med tanke på det omfattande arbete som faktiskt görs för att upplysa allmänheten om lagar och därjämte arbetet med att få lagarna accepterade (*pufal*/普法) och förstådda, vilket utgör viktiga steg mot *rule of law*-samhället. Detta kan i längden inte leda till annat än ett *rule of law*-samhälle, om än det kommer att vara en kinesisk variant av *rule of law*. Ju mer allmänheten kan om lagar och rättigheter, desto mer kommer de att kräva ett rättvist samhälle där lagen styr – de rättmätiga motståndarna är viktiga föregångsexempel. Därtill sker ett ständigt arbete med att förbättra rättssystemet – rättshjälpssystemet utvecklas, allt fler jurister utbildas och man arbetar med att bekämpa korruption. Kina håller på att moderniseras och på flera sätt demokratiseras, bl.a. genom byval genom vilka bybor ska kunna välja kadrar de har förtroende för (något som åstadkommits delvis tack vare internationellt påtryck, jfr fotnot 86), men det är en oerhört tidskrävande process att få allt att fungera väl.

Parasiter, samariter och syndabockar – vem är vem i det kinesiska samhället?

Det finns många illojala kadrar som lever på bybors levebröd. Det finns också många kadrar som är lojala mot folket och tillämpar alla lagar och regler och ser till att befolkningen får ta del av rättigheterna. Den förra gruppens gärningar leder till ett allmänt förakt mot kadrar som gör att centralregeringen ofta sympatiserar med befolkningen och de rättmätiga motståndarna mot kadrarna för att inte förlora den inhemska stabiliteten, vilket skulle kunna leda till uppror som omkullkastar styret. Somliga kadrar känner sig då orättvist behandlade eftersom de bara följt direktiv ovanifrån och sedan gjorts till syndabockar. Äkta tårar eller blott krokodiltårar? Det förekommer säkert båda sorter, men det kan konstateras att det är olyckligt att det finns en risk att lojala kadrar kan känna sig så orättvist behandlade att de därför lämnar sina ämbeten. De lojala kadrarna är oundgängliga för *rule of law*-samhället.

Det harmoniska samhället – en realistisk plan eller en konfuciansk utopi?

Kommer det att vara möjligt att uppnå det harmoniska samhället med alla de motsättningar som Kina i dagsläget tacklas med? Många framsteg har gjorts mot ett *rule of law*-samhälle i vilket motsättningarna ska kunna lösas, men mycket återstår att göra. Om vi så ser till uppsatsens frågeställning,

Vilken betydelse har införandet av rule of law i konstitutionen haft för de kinesiska medborgarnas möjlighet till och framgångar vid rättmätigt motstånd?

Rättmätigt motstånd bygger på lagar och riskerar att vara fruktlöst om *rule of law* inte råder. En explicit förklaring i konstitutionen att landet ska styras genom *rule of law* innebar givetvis en stor triumf för de rättmätiga motståndarna, men sålänge det brister i den judiciella respektive exekutiva maktapparaten spelar en mening i konstitutionen egentligen liten roll. Rättmätiga motståndare och den konstitutionella *rule of law*-regeln kan därför sägas stå i ett ömsesidigt beroendeförhållande till varandra. De rättmätiga motståndarnas insatser och kamp är på många sätt nödvändiga för att *rule of law* på riktigt ska realiseras i Kina och rättmätiga motståndare behöver principen om *rule of law* att luta sig mot då de hävdar sina rättigheter.

Vad som däremot verkligen har hjälpt de rättmätiga motståndarna i deras kamp för tillämpning och åttlydnad av lagen har varit den elfte femårsplanen. President Hus presentation av det harmoniska samhället år 2004 och kungörelsen av det harmoniska samhällets sex grundprinciper året därpå stärkte tron på ett *rule of law*-samhälle. På vissa håll ökade antalet prövningar med 200 procent och skillnaden mellan antalet kadrar som närvarat vid processer har ökat markant sedan 2004. Kina ser ut att gå mot ljusare tider.

Det finns inget som säger att det inte är möjligt att etablera det harmoniska samhället. *Rule of law* är förvisso inte det enda som behövs för att det harmoniska samhället ska fungera, men det faktum att *rule of law* enligt den elfte femårsplanen är en av (endast) sex grundprinciper för det harmoniska samhället – med dess 1,3 miljarder människor – belyser hur viktigt *rule of law* faktiskt anses vara. Men, innan tiden för det harmoniska samhället är inne år 2049 så gäller det att de rättmätiga motståndarna och folket med dem inte hinner tappa tron på att Kinas socialistiska *rule of law*-samhälle är ett rättvist samhälle där alla står lika inför lagen. I så fall kan motsättningarna aldrig lösas och då kommer det harmoniska samhället aldrig att se dagens ljus.

5 Avslutning

Historien har sett många människor världen över kämpa för sina rättigheter. En dag kommer de kinesiska rättmätiga motståndarnas kamp också att vara historia. Då kanske man kan få lyssna till berättelsen om de rättmätiga motståndarna i Kina, som med orden som svärd och lagen som sköld försvarade sina rättigheter i kampen mot skurkaktiga kadrar och om byborna som hejade på sina tappra hjältar när de kämpade för rättvisan. Idag är det i allra högsta grad fortfarande verklighet och slutet på deras berättelse har ännu inte skrivits. Låt oss hoppas att berättelsen, både för dess huvudrollsinnehavare och dess framtida lyssnare, kommer att få ett lyckligt slut.

De rättmätiga motståndarna har sett många triumfer – ogiltigförklarande av byval som manipulerats, införandet av bestämmelsen om *rule of law* i konstitutionen, planen med ett harmoniskt samhälle med *rule of law* som hörnsten med alltfler prövningar mot illojala kadrar som följd – men de rättmätiga motståndarna har inte segrat förrän allas likhet inför lagen har garanterats.

Kinas roll på den internationella arenan växer sig större för varje dag. Tar det för lång tid för kejsaren att garantera allas likhet inför lagen kommer det rättmätiga motståndet att bli orättmätigt. Då spelar det ingen roll hur mäktigt Kina är globalt. Drakens akilleshäla är den inhemska stabiliteten. Utan stabilitet – ingenting. Därför, säger nu Hu, kan partiet inte vackla, inte slöa och inte ”zheteng”. Inga fler stora språng framåt, inga fler kulturrevolutioner, inga fler ”4 juni-incidenter”! Det finns inte tid till politiska konflikter om folkrepublikens befolkning ska kunna leva i ett allmänt välstånd i det harmoniska samhället och Kina ska kunna bevara sin plats som internationell supermakt. Man vet att Kinas globala maktposition och folkrepublikens sammanhållning – tillika partiets ledarskap – är helt beroende av att partiet lyckas behålla förtroendet bland befolkningen och med hjälp av ett fungerande *rule of law*-styre, där alla står lika inför lagen, kan stävja motsättningarna i det harmoniska samhällets gryning.

Bilaga

Utdrag ur Regeringsformen (1974:152)

1 kap. Statsskickets grunder

1 § All offentlig makt i Sverige utgår från folket.

Den svenska folkstyrelsen bygger på fri åsiktsbildning och på allmän och lika rösträtt. Den förverkligas genom ett representativt och parlamentariskt statsskick och genom kommunal självstyrelse.

Den offentliga makten utövas under lagarna.

9 § Domstolar samt förvaltningsmyndigheter och andra som fullgör uppgifter inom den offentliga förvaltningen skall i sin verksamhet beakta allas likhet inför lagen samt iakttaga saklighet och opartiskhet. Lag (1976:871).

Utdrag ur Brottsbalk (1962:700)

20 kap. Om tjänstefel m. m.

1 § Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet vid myndighetsutövning genom handling eller underlåtenhet åsidosätter vad som gäller för uppgiften skall dömas för tjänstefel till böter eller fängelse i högst två år. Om gärningen med hänsyn till gärningsmannens befogenheter eller uppgiftens samband med myndighetsutövningen i övrigt eller till andra omständigheter är att anse som ringa, skall inte dömas till ansvar.

Om ett brott som avses i första stycket har begåtts uppsåtligen och är att anse som grovt, skall dömas för grovt tjänstefel till fängelse, lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömande av om brottet är grovt skall särskilt beaktas om gärningsmannen allvarligt har missbrukat sin ställning eller om gärningen för någon enskild eller det allmänna har medfört allvarligt förfång eller otillbörlig förmån som är betydande.

Den som är ledamot av en beslutande statlig eller kommunal församling är inte underkastad ansvar enligt första eller andra stycket för någon åtgärd som han vidtar i denna egenskap.

Vad som sägs i första och andra styckena skall inte heller tillämpas, om gärningen är belagd med straff enligt någon annan bestämmelse. Lag (1989:608).

2 § Arbetstagare som, för sig själv eller för annan, tar emot, låter åt sig utlova eller begär muta eller annan otillbörlig belöning för sin tjänsteutövning, döms för mutbrott till böter eller fängelse i högst två år. Detsamma skall gälla, om arbetstagaren begått gärningen innan han erhöll anställningen eller efter det han slutat densamma. Är brottet grovt, döms till fängelse, lägst sex månader och högst sex år.

Vad i första stycket sägs om arbetstagare skall också tillämpas på

1. ledamot av styrelse, verk, nämnd, kommitté eller annan sådan myndighet som hör till staten eller till kommun, landsting eller kommunalförbund,

2. den som utövar uppdrag som är reglerat i författning,

3. den som omfattas av lagen (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m. eller annan som fullgör lagstadgad tjänsteplikt,

4. den som utan att inneha anställning eller uppdrag som nu har sagts utövar myndighet,

5. den som i annat fall än som avses i 1-4 på grund av förtroendeställning fått till uppgift att för någon annan

a) sköta en rättslig eller ekonomisk angelägenhet,

b) genomföra en vetenskaplig eller motsvarande utredning,

c) självständigt sköta en kvalificerad teknisk uppgift, eller

d) övervaka utförandet av en sådan uppgift som anges i a, b eller c,

6. främmande stats minister, ledamot av främmande stats lagstiftande församling eller ledamot av främmande stats organ motsvarande dem som avses i 1,

7. någon som, utan att inneha anställning eller uppdrag som nu har sagts, utövar främmande stats myndighet eller utländskt skiljemannauppdrag,

8. ledamot av kontrollorgan, beslutande organ eller parlamentarisk församling i mellanstatlig eller överstatlig organisation där Sverige är medlem, och

9. domare eller annan funktionär i internationell domstol vars domsrätt Sverige godtar. Lag (2004:785).

Utdrag ur Skadeståndslag (1972:207)

3 kap. Skadeståndsansvar för arbetsgivare och det allmänna

2 § Staten eller en kommun skall ersätta

1. personskada, sakskada eller ren förmögenhetsskada, som vållas genom fel eller försummelse vid myndighetsutövning i verksamhet för vars fullgörande staten eller kommunen svarar, och
2. skada på grund av att någon annan kränks på sätt som anges i 2 kap. 3 § genom fel eller försummelse vid sådan myndighetsutövning. Lag (2001:732).

Utdrag ur Consolidated Version of the Treaty on European Union

Article 2

The Union is founded on the values of respect for human dignity, freedom, democracy, equality, the rule of law and respect for human rights, including the rights of persons belonging to minorities. These values are common to the Member States in a society in which pluralism, non-discrimination, tolerance, justice, solidarity and equality between women and men prevail.

Utdrag ur Folkrepubliken Kinas förvaltningsprocesslag

– Zhonghua renmin gongheguo xingzheng susong fa/中华人民共和国行政诉讼法

第一条

为保证人民法院正确、及时审理行政案件，保护公民、法人和其他组织的合法权益，维护和监督行政机关依法行使行政职权，根据宪法制定本法。

Article 1

Pursuant to the Constitution, this Law is enacted for the purpose of ensuring the correct and prompt handling of administrative cases by the people's courts, protecting the lawful rights and interests of citizens, legal persons and other organizations, and safeguarding and supervising the exercise of administrative powers by administrative organs in accordance with the law.

第二条

公民、法人或者其他组织认为行政机关和行政机关工作人员的具体行政行为侵犯其合法权益，有权依照本法向人民法院提起诉讼。

第三条

人民法院依法对行政案件独立行使审判权，不受行政机关、社会团体和个人的干涉。人民法院设行政审判庭，审理行政案件。

第七条

当事人在行政诉讼中的法律地位平等。

第十一条

人民法院受理公民、法人和其他组织对下列具体行政行为不服提起的诉讼：

(一) 对拘留、罚款、吊销许可证和执照、责令停产停业、没收财物等行政处罚不服的；

(二) 对限制人身自由或者对财产

Article 2

If a citizen, a legal person or any other organization considers that his or its lawful rights and interests have been infringed upon by a specific administrative act of an administrative organ or its personnel, he or it shall have the right to bring a suit before a people's court in accordance with this Law.

Article 3

The people's courts shall, in accordance with the law, exercise judicial power independently with respect to administrative cases, and shall not be subject to interference by any administrative organ, public organization or individual. The people's courts shall set up administrative divisions for the handling of administrative cases.

Article 7

Parties to an administrative suit shall have equal legal positions.

Article 11

The people's courts shall accept suits brought by citizens, legal persons or other organizations against any of the following specific administrative acts:

(1) an administrative sanction, such as detention, fine, rescission of a license or permit, order to suspend production or business or confiscation of property, which one refuses to accept;

(2) a compulsory administrative measure,

的查封、扣押、冻结等行政强制措施不服的；

(三) 认为行政机关侵犯法律规定的经营自主权的；

(四) 认为符合法定条件申请行政机关颁发许可证和执照，行政机关拒绝颁发或者不予答复的；

(五) 申请行政机关履行保护人身权、财产权的法定职责，行政机关拒绝履行或者不予答复的；

(六) 认为行政机关没有依法发给抚恤金的；

(七) 认为行政机关违法要求履行义务的；

(八) 认为行政机关侵犯其他人身权、财产权的。

除前款规定外，人民法院受理法律、法规规定可以提起诉讼的其他行政案件。

第三十二条

被告对作出的具体行政行为负有举证责任，应当提供作出该具体行政

such as restricting freedom of the person or the sealing up, seizing or freezing of property, which one refuses to accept;

(3) infringement upon one's managerial decision-making powers, which is considered to have been perpetrated by an administrative organ;

(4) refusal by an administrative organ to issue a permit or license, which one considers oneself legally qualified to apply for, or its failure to respond to the application;

(5) refusal by an administrative organ to perform its statutory duty of protecting one's rights of the person and of property, as one has applied for, or its failure to respond to the application;

(6) cases where an administrative organ is considered to have failed to issue a pension according to law;

(7) cases where an administrative organ is considered to have illegally demanded the performance of duties; and

(8) cases where an administrative organ is considered to have infringed upon other rights of the person and of property.

Apart from the provisions set forth in the preceding paragraphs, the people's courts shall accept other administrative suits which may be brought in accordance with the provisions of relevant laws and regulations.

Article 32

The defendant shall have the burden of proof for the specific administrative act he has undertaken and shall provide the evidence

行为的证据和所依据的规范性文件。

第三十九条

公民、法人或者其他组织直接向人民法院提起诉讼的，应当在知道作出具体行政行为之日起三个月内提出。法律另有规定的除外。

第四十二条

人民法院接到起诉状，经审查，应当在七日内立案或者作出裁定不予受理。原告对裁定不服的，可以提起上诉。

and regulatory documents in accordance with which the act has been undertaken.

Article 39

If a citizen, a legal person or any other organization brings a suit directly before a people's court, he or it shall do so within three months from the day when he or it knows that a specific administrative act has been undertaken, except as otherwise provided for by law.

Article 42

When a people's court receives a bill of complaint, it shall, upon examination, file a case within seven days or decide to reject the complaint. If the plaintiff refuses to accept the decision, he may appeal to a people's court.

Källförteckning

Offentligt tryck

Kinesisk lagstiftning

Zhonghua renmin gongheguo xianfa/中华人民共和国宪法

(Folkrepubliken Kinas konstitution)

den kinesiska versionen är tillgänglig via:

<http://www.lawbooks.com.cn/law/law_view.asp?id=82529>, senast besökt 2008-12-18

den engelska versionen är tillgänglig via:

<http://english.gov.cn/2005-08/05/content_20813.htm>, senast besökt 2008-12-18

Zhonghua renmin gongheguo xingzheng susong fa/中华人民共和国行政诉讼法

(Folkrepubliken Kinas förvaltningsprocesslag)

den kinesiska resp. engelska versionen är tillgänglig via:

<http://www.law-lib.com/law/law_view.asp?id=5641>, senast besökt 2009-01-03

Tillägg till konstitutionen (1999)

tillgänglig via: <http://www.npc.gov.cn/englishnpc/Constitution/node_2827.htm>, senast besökt 2009-01-11

Svensk lagstiftning

Regeringsformen (1974:152), Brottsbalk (1962:700) och Skadeståndslag (1972:207), tillgängliga i Gregow, Torkel (utgivare), *Sveriges Rikes Lag*, upplaga 129, Nordstedts Juridik AB, 2008

Europeisk lagstiftning

Consolidated Version of the Treaty on European Union

Official Journal of the European Union, C 115/13, 2008

tillgänglig via <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:115:0013:0045:EN:PDF>>, senast besökt 2009-02-22

Litteratur

- Karlsson, Klas-Göran och Schoenhals, Michael *Brott mot mänskligheten under kommunistiska regimer – Forskningsöversikt*, Forum för levande historia, 2008
- MacFarquhar, Roderick *The Origins of the Cultural Revolution, 1: Contradictions among the people 1956-1957*, Royal Institute of International Affairs 1974, Oxford University Press, Great Britain
- MacFarquhar, Roderick *The Origins of the Cultural Revolution, 3: The Coming of the Cataclysm 1961-1966*, Royal Institute of International Affairs 1997, Columbia University Press, New York
- MacFarquhar, Roderick och Schoenhals, Michael *Mao's Last Revolution*, The Belknap Press of Harvard University Press, 2006, Cambridge, Massachusetts, and London, England
- O'Brien, Kevin och Li, Lianjiang *Rightful Resistance in Rural China*, Cambridge University Press, 2006, New York, USA
- Peerenboom, Randall *China's Long March toward Rule of Law*, The Press Syndicate of the University of Cambridge, Cambridge University Press, 2002
- Perry, Elizabeth J. *Challenging the Mandate of Heaven – Social Protest and State Power in China*, An East Gate Book, 2002, M.E. Sharpe, Inc., Armonk, New York, and London, England
- Perry, Elizabeth J. och Mark Selden (redigerare) *Chinese Society – Change, conflict and resistance*, andra upplagan, RoutledgeCurzon, 2003, London, England
- Shambaugh, David (redigerare) *Is China Unstable?*, An East Gate Book, 2000, M.E. Sharpe, Inc., Armonk, New York, and London, England
- Wong, John och Lai Hongyi (redigerare) *China Into the Hu-Wen Era – Policy Initiatives and Challenges*, World Scientific Publishing Co. Pte. Ltd., 2006, Singapore
- Wu, Junjie och Zhang, Hong et al. *Zhongguo goujian hexie shehui wenti baogao / 中国构建和谐
社会问题报告*, (China Building Harmonious Society Issue Report), China Development Press, 2005, Beijing, China

Xia, Yong *Yifa zhiguo – guojia yu shehui / 依法治国 - 国家与社会 (Ruling the Country by Law)*, Social Sciences Academic Press, 2004, Beijing, China

Artiklar

- Bernstein, Thomas P. och Lü, Xiaobo *Taxation without Representation: Peasants, the Central and the Local States in Reform China*, The China Quarterly, No. 163 (Sep. 2000)
- Guo, Xiaolin *Land Expropriation and Rural Conflicts in China*, The China Quarterly, No. 166 (Jun. 2001)
- Li, Lianjiang *Political Trust in Rural China*, Modern China, Vol. 30, No. 2. (Apr., 2004)
- O'Brien, Kevin och Li, Lianjiang *Suing the Local State: Administrative Litigation in Rural China*, The China Journal, No. 51 (Jan. 2004)
- Pei, Minxin *Citizens v. Mandarins: Administrative Litigation in China*, The China Quarterly, No. 152, (Dec. 1997)
- Rádványi, János *The Hungarian Revolution and the Hundred Flowers Campaign*, China Quarterly, No. 43 (Jul. – Sep. 1970)
- Schoenhals, Michael *Original Contradictions – on the Unrevised Text of Mao Zedong's 'On the Correct Handling of Contradictions Among the People'*, The Australian Journal of Chinese Affairs, No. 16 (Jul. 1986)
- Tang, Yuen Yuen *“When peasants sue En-Masse: Large Scale Collective ALL Suits in Rural China”*, China: An International Journal 3, 1 (Mar. 2005)

Internet

Cheng, Zhongyuan *Zhongguo tese shehuizhuyi lilun tixi xingcheng guocheng de lishi huigu/中国特色社会主义理论体系形成过程的历史回顾*

- <<http://theory.people.com.cn/GB/49150/49152/8144458.html>>, publicerad 2008-10-08, senast besökt 2008-11-26
- Huang, Ming *Sugong 20 da yi Mao Zedong "Yi Su wei jian" de yi ci "Sixiang jiefang"/苏共 20 大与毛泽东 "以苏为鉴" 的一次 "思想解放"*
<<http://myy.cass.cn/file/1995020114894.html>>, senast besökt 2008-11-26
- Li, Fumin och Li, Dunsong *Lun Deng Xiaoping zhengque lingdao pingjia Mao Zedong jiqi zhongda yiyi/论邓小平正确领导评价毛泽东及其重大意义*
<<http://myy.cass.cn/file/1993122611367.html>>, senast besökt 2008-11-26
- Liu, Zhihui *Qian xi xingzheng shouzhang chuting zhidu/浅析行政首长出庭制度*
<http://www.chinacourt.org/public/detail.php?id=329699&k_title>, publicerad 2008-11-11, senast besökt 2008-11-26
- Liu, Pingan och Chen, Ling *Kaizhan falu yuanzhu gongzuo de yiyi, kunnan yu duice /开展法律援助工作的意义、困难与对策*
<http://www.chinacourt.org/public/detail.php?id=327231&k_title>, publicerad 2008-10-24, senast besökt 2008-11-26
- Langi Chiang *Corruption blurs China's goal of harmonious society*
<<http://www.reuters.com/article/inDepthNews/idUSPEK23698220080118>>, Reuters, publicerad 2008-01-17, senast besökt 2008-12-04
- Peng, Cheng *Zhuanjia tan Zhongguo fazhi sanshi nian: cong "fazhi" zou xiang "fazhi"/专家谈中国法治三十年：从“法制”走向“法治”*
<<http://www.law.cn/wenxue/fangyuan/200841990742.htm>>, publicerad 2008-04-19, senast besökt 2008-12-01
- Ping, Riyao *Putian shidi nongmin shenqing youxing kangyi fayuan tuoyuan shenli wei quan anjian/莆田失地农民申请游行抗议法院拖延审理维权案件*
<http://crd-net.org/Article/Class18/Class45/200701/20070112232746_3101.html>, publicerad 2007-01-12, senast besökt 2009-01-07

- Tai, Jianlin och Sun, Yifan *Shanxi Heyang 133 xingzheng shouzhang chuting ying su he bu hefa yin zhengyi/陕西合阳 133 行政首长出庭应诉 合不合法引争议*
<<http://www.law.cn/News/yaowen/20061222110948.htm>>, publicerad 2006-12-22, senast besökt 2009-01-03
- Yang, Weihai *Shoujie Zhongguo fazhi luntan zai jing kaimu/首届中国法治论坛在京开幕*
<<http://www.law.cn/News/yaowen/2007120114640.htm>>, publicerad 2007-01-20, senast besökt 2009-01-03
- Wong, Ola *Kina bereder mark för växande jordbruk*
<http://www.svd.se/nyheter/utrikes/artikel_2198935.svd>, Svenska Dagbladet, publicerad 2008-12-14, senast besökt 2008-12-15
- Zhu, Zhe *We'll forge ahead with reforms: Hu*
<http://www.chinadaily.com.cn/2008-12/19/content_7320302.htm>, publicerad 2008-12-19, senast besökt 2009-01-11
- 14 nian de nongmin fudan ka: yi fen songgei Shiqi Da de teshu liwu/14 年的农民负担卡：一份送给十七大的特殊礼物*
<http://news.xinhuanet.com/newscenter/2007-10/11/content_6865442.htm>, publicerad 2007-10-11, senast besökt 2008-12-15
- China celebrates 30th anniversary of landmark reform, opening-up*
<http://news.xinhuanet.com/english/2008-12/18/content_10522874.htm>, publicerad 2008-12-18, senast besökt 2009-01-11
- Chinese capitalism – The long march backwards*
<http://www.economist.com/displayStory.cfm?story_id=12333103>, The Economist, publicerad 2008-10-02, senast besökt 2009-01-23
- Difang zhengfu dui nongmin quanli de moshi lingren xinhan/地方政府对农民权利的漠视令人心寒*
<<http://news.mzyfz.com/times/b/20080428/140957.shtml>>, publicerad 2008-04-28, senast besökt 2009-01-04

Hu Jintao's "bu zheteng" baffles foreign media
<<http://english.peopledaily.com.cn/90001/90782/90873/6570469.html>>, publicerad 2009-01-08, senast besökt 2009-01-11

Jinchang shi chuangxin xinfaxuan xingshi fuwu kexue fazhan/金昌市创新法宣形式 服务科学发展
<http://www.legaldaily.com.cn/dfjzz/2008-12/05/content_996380.htm>, publicerad 2008-12-05, senast besökt 2009-01-02

《Liaowang》 wenzhang "Min gao guan" anjian dafu zengzhang de beihou"/《瞭望》文章：“民告官”案件大幅增长的背后
<http://news.xinhuanet.com/politics/2006-04/22/content_4459792.htm>, publicerad 2006-04-22, senast besökt 2009-01-03

Ma Wen jieshao Guojia yufang fubaiju jigou shezhi/马駁介绍国家预防腐败局机构设置”
<<http://news.sina.com.cn/c/2007-09-18/184913918804.shtml>>, publicerad 2007-09-18, senast besökt 2008-12-04

New Five-Year Plan to see revolutionary changes
<http://english.peopledaily.com.cn/200510/12/eng20051012_213909.html>, publicerad 2005-10-12, senast besökt 2009-01-11

Wen explains proposal on 11th 5-year plan
<http://www.gov.cn/english/2005-10/20/content_80097.htm>, publicerad 2005-10-20, senast besökt 2009-01-11

Övrigt

China Human Development Report 2005
China Development Research Foundation,
tillgänglig via <<http://planipolis.iiep.unesco.org/upload/China/China%20HDR%202005.pdf>>,
senast besökt 2009-01-11

China Statistical Yearbook 2007
För den kinesiska versionen se:
<<http://www.stats.gov.cn/tjsj/ndsj/2007/html/A0101c.htm>>, senast besökt 2009-01-11

För den engelska versionen se:

<<http://www.stats.gov.cn/tjsj/ndsj/2007/indexeh.htm>>, senast besökt 2009-01-11

Om den riktiga behandlingen av motsättningarna inom folket

(*Guanyu zhengque chuli renmin neibu maodun de wenti / 关于正确处理人民内部矛盾的问题*), tal anfört av Mao Zedong den 27 februari 1957

För den kinesiska versionen se:

<<http://cpc.people.com.cn/GB/69112/70190/70197/70361/4769631.html>>, senast besökt 2009-01-07

För den officiella svenska översättningen se:

Mao, Zedong , *Skrifter i urval*, Bokförlaget Oktober, Göteborg, andra upplagan, 1972

Population and Vital Statistics Report

Statistical Papers, Series A Vol. LX, No. 2, Data available as of 1 July 2008, Department of Economic and Social Affairs, Statistics Division, United Nations, New York

tillgänglig via <http://unstats.un.org/unsd/demographic/products/vitstats/Sets/SeriesA_July2008_complete.pdf>, senast besökt 2009-01-11

Report of the Secretary-General on the rule of law and transnational justice in conflict and post-conflict societies (S/2004/616)

tillgänglig via <<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N04/395/29/PDF/N0439529.pdf?OpenElement>>, senast besökt 2009-02-21

2005 World Summit Outcome (A/RES/60/1)

tillgänglig via <<http://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/487/60/pdf/N0548760.pdf?OpenElement>>, senast besökt 2009-02-22

Uppgifter rörande ”Demokrati och rätt”

<<http://www.mzyfz.com/about/1.shtml>>, senast besökt 2009-01-11

Uppgifter rörande Kinas respektive Sveriges indelning

Kina:

<<http://www.china.org.cn/english/eng-shuzi2003/gq/biao/1-1.htm>>, senast besökt 2009-01-11

Sverige:

Statistiska centralbyrån:

<http://www.scb.se/templates/tableOrChart____167883.asp>, senast besökt 2009-01-11

Sveriges Kommuner och Landsting:

<http://www.skl.se/skladress_kommunuppgifter.asp?C=5024>, senast besökt 2009-01-11

Uppgifter rörande JO (Riksdagens ombudsmän)

<www.jo.se>, senast besökt 2009-01-25

Korrespondens

Personlig kommunikation per mejl med Kevin O'Brien den 12 december 2008.